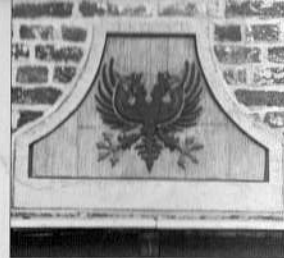
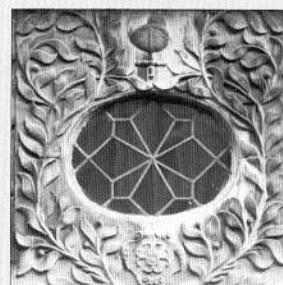
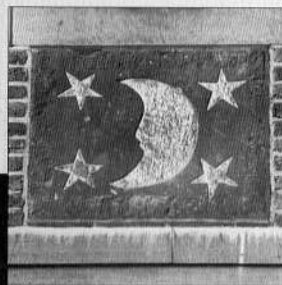

DE MAASEIKENAAR

3

1 9 9 2

DE MAASEIKENAAR

Inhoudstafel

Woord vooraf	121
Uit de oude doos	122
VIP's van vroeger (Vanderdonck)	124
Lezers schrijven ons	128
Variante "Liards" geslagen te Maaseik	129
Bibliotheek Maaseik	130
Waarom lijkt het Maaseiker dialect zo op het Duits? (4)	131
Maaseiker Kruiswoordenraadsel	133
Ons dagelijks brood	134
Een gedrukte lijkrede te Maaseik in 1838	137
Diksjenaer van het Mezeikers	139
Maaseikenaren publiceren...	146
Pater Sangerskring	148
Het Maaseiker cursiefje. Applaus	149
Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden	152
Dichter Paul Leenders 70 jaar	155
Wist ge...	161
Franse Revolutie: De Moord op kanton-commissaris J.M. Dodé	162
Franse Revolutie: Zes kogels verbrijzelen kortstondig	
huwelijksgeluk	168
Klokkenroof	171
13 april 1992: Maaseik beefde	175

De redactie dankt:

- Roger MAES voor de foto's
- Rita SEGERS-WESTHOVEN voor de vormgeving van de omslag

Woord vooraf

De natuur had in 1992 opvallend ongewone kuren. Waren in het verleden vooral sneeuw, vorst en overstromingen storende ongewoonheden, 1992 zal om andere redenen geboekt worden als een uitzonderlijk jaar.

Maandag 13 april 1992, 3.20 uur, beefde de aarde met epicentrum Roermond. Ook Maaseik beefde en rommelde. Onze stad stond dagenlang in de belangstelling van de beeld- en woordmedia.

De maand mei dan werd extra warm. Het werd werkelijk onmenselijk heet, zeker voor iedereen die moest werken.

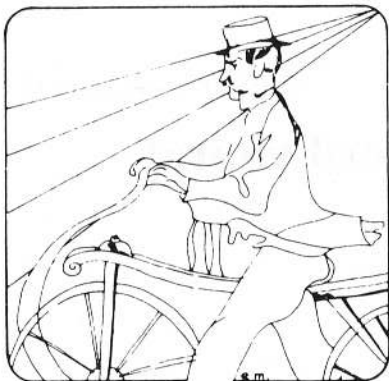
En juni bracht ons vernietigende, ouderwetse onweders. Wel met dit verschil dat zij nu dagen achter elkaar op T.V. en in onze omgeving bleven zorgen voor nieuws en nooit eerder geziene overstromingen. Gevolg: ondergelopen straten, volgeslibde kelders en benedenverdiepingen in plaatsen en wijken waar in het verleden weinig of geen wateroverlast was genoteerd. Maaseik ontglipte blijkbaar telkens aan het ergste. Is de natuur dan toch zo onvoorspelbaar of zijn wij zo driest geworden dat wij in onze bouwwoede ook zijn gaan wonen in gebieden die onze voorouders meden, omdat zij wel beter wisten?

Ook al dat leed wordt snel vergeten, zeker als wij niet directe slachtoffers zijn.

Laten wij onze komende vacantiepret en -rust weer gebruiken om de batterijen op te laden. Na een vlucht uit het alledaagse naar het buitenland of in eigen heimat blijvend weer fris beginnen aan een nieuwe start op het werk, op school en in het bonte verenigingsleven.

Alvast veel lees- en kijkgenot met deze nieuwe "Maaseikenaar".

De Redactie.

Uit de oude doos

Scouts

Laat ons beginnen met mea culpa te slaan en enkele rechtzettingen en aanvullingen te geven die wij ontvingen van de Heer Leo Dalemans. In nummer 3 jaargang 1991 dient de ondertiteling te luiden: v.l.n.r. Leo Pieters, Roger Ryelandt vaandrig en Modest Colemont bij de belofte-aflegging in 1938. Foto nr. 3 werd genomen in 1943. Foto 4: begrafenis van Frans Goyens in 1946. Foto 5 herinnert aan het kamp in Opgrimbie in 1943 v.l.n.r. Master Juul Braet uit Rotem, aalmoezenier Van den Elsen, Prior Verhoeven, E.H.L. Dieben en Leo Dalemans assistent.

Op nr. 6 tenslotte is de 5de persoon Pierre Schadick.

Wie zonder zonden is...

In den vreemde

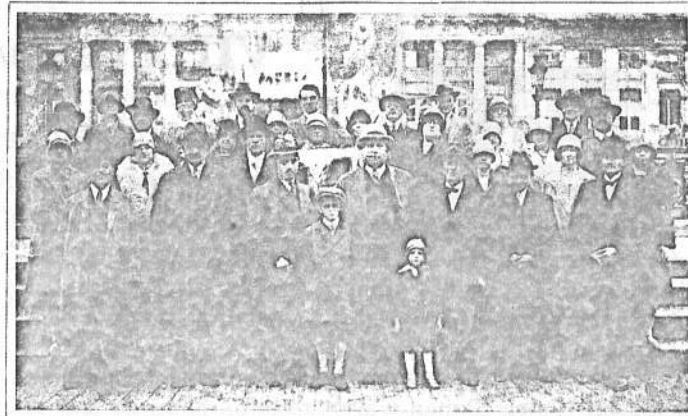
Dat Maaseik reeds meer dan 60 jaar geleden zijn zonen uitzond, blijkt uit volgend uittreksel uit het weekblad Ons Land in Woord en Beeld van 1930 dat wij ontvingen van Mevr. Isabelle Kraewinkels. In dit oude vergeelde blad vonden we enkele foto's van de toenmalige Racing Club van - stel u voor - Matabidi, Belgisch-Congo, thans Zaïre. Deze vereniging bestond haast

uitsluitend uit Maaseikenaars. Ondanks de slechte kwaliteit van de foto's meenden we ze toch te moeten afdrucken.

In dezelfde jaargang van Ons Land verscheen eveneens een foto van de ver-

1930
"ONS
LAND"

Onze Vlaamsche Vereenigen : *Maesecky Vooruit!* (Nut en Vermaak)

De jonge en al zoo levendige maatschappij der te Brussel verblijvende Maeseckyenaars heeft haar zetel Jamarlaan, 5, nabij de Zuidstatie. Onder voorzitterschap van den Heer A. AENDEKERK-OUWERX brengt zij eene gewichtige bijdrage aan menige bijstandwerken van Maesecky.

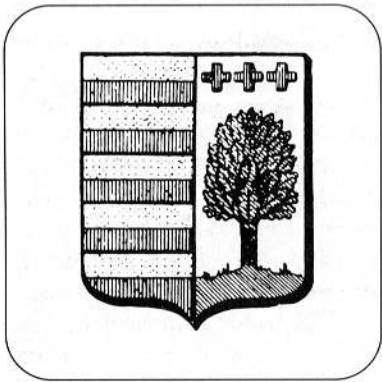
eniging Maesecky Vooruit. Tot Nut en Vermaak, die wij hier met onderschrift publiceren.

De eerste FN-bromfiets

Deze foto ontvingen we van de heer René Moors. Hoogstwaarschijnlijk betreft het Ferdinand Moors, zijn oom.

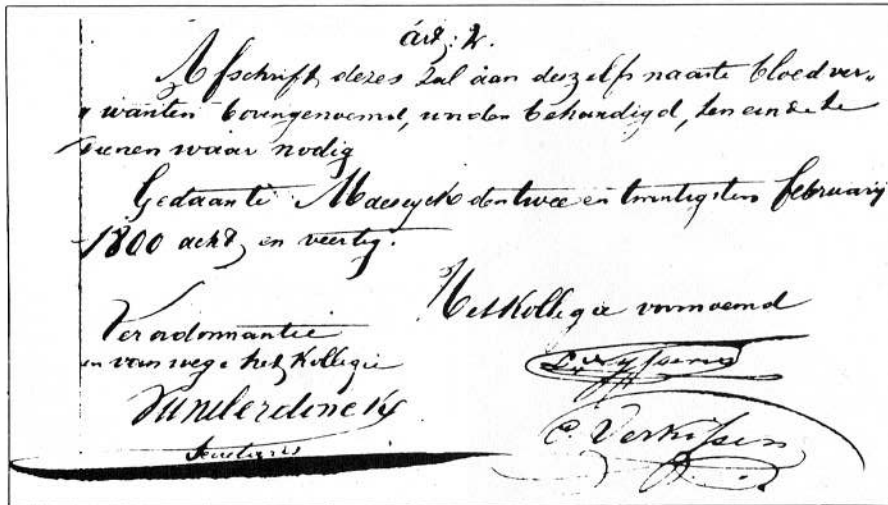
M. Boonen

VIP's van vroeger

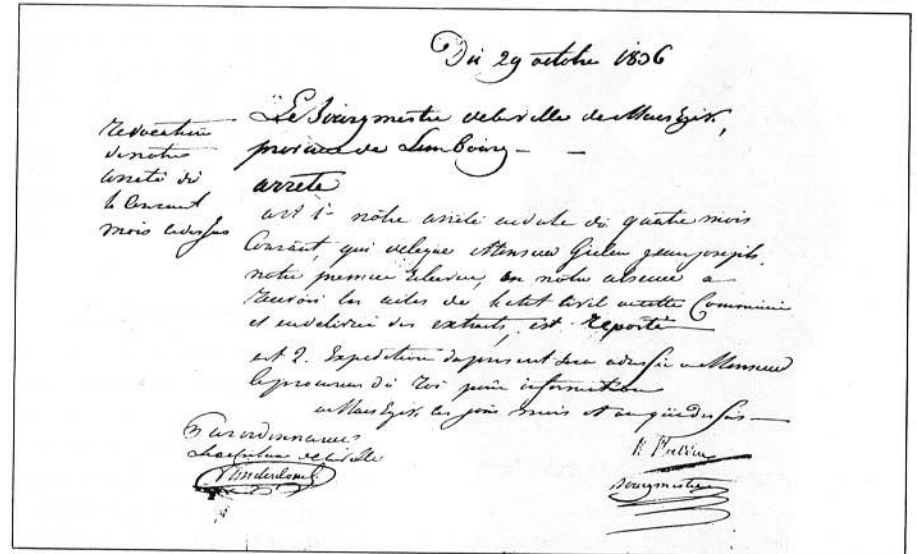
Samen 100 jaar Stadssecretaris: Grootvader en kleinzoon Vanderdonck

Vip's van vroeger zijn ongetwijfeld Henricus Jacobus Vanderdonck en zijn kleinzoon Henri. Samen waren ze bijna honderd jaar stadssecretaris van Maaseik, niet alleen een unicum in de stadsgeschiedenis, maar misschien wel in de gemeentelijke geschiedenis van Limburg. Net als de gemeentelid-ontvanger bekleedde de gemeentesecretaris in de 19de eeuw een zeer belangrijke en bijna onafhankelijke functie. Hij werd door de gemeenteraad in principe voor het leven gekozen. Vaak nam hij ontslag omwille van zijn hoge leeftijd en dus bevende hand, zodat hij zijn werk niet meer naar behoren kon doen. Als geleterd man, die beide bestuurstalen kende, behoorde hij tot de elite van de stadsbevolking.

Handschrift van Henri Vanderdonck toen hij 25 jaar oud was, nog lang niet stadssecretaris. Rechtsonder de handtekening van de vader van de latere burgemeester Verhissen.

Henricus Jacobus Vanderdonck werd geboren te Bocholt op 29 juli 1773 als zoon van Johannes Petrus (Kermt, 16.03.1730-Aldeneik, 13.07.1807) en Catharina Maria Gybelen, die eveneens in Aldeneik overleed op 6 februari 1806. Johannes Petrus was na omzwervingen te Luik (waar hij trouwde), Hasselt en Bocholt uiteindelijk in Maaseik terechtgekomen, waar hij zijn loopbaan eindigde als stadssecretaris. In 1809, onder burgemeester Nicolas Mattheï (1809-1816), volgde Henricus Jacobus zijn vader op als stadssecretaris van Maaseik, dat toen tot het arrondissement Roermond en het departement van de Nedermaas behoorde. Hij was ondertussen gehuwd met Maria Helena Tulleners (1773-1857), een zus van apotheker Wauthier. Daarvoor had hij zijn brood verdiend als landbouwer en herbergier in Aldeneik. Hij, en na hem zijn kleinzoon Henri, zouden de functie van stadssecretaris bekleden tot in 1902, dus gedurende bijna een eeuw. Samen werkten ze ruim een eeuw op het stadhuis. Jammer genoeg weet ik nog niet welke opleiding beide secretarissen gevolgd hebben. Heeft Henricus enkele jaren de lessen gevolgd in de Latijnse school (1659-1797) van de paters augustijnen in het nabije Bree of volgde hij zijn opleiding verder van huis? Wat hier ook van zij, in 1813 was hij zelfs "adjoint maire" geworden, maar het vertrek van de Fransen in 1815 zou hier snel een einde aan maken. Op 9 februari 1831 werd hij door de nieuwe "Belgische" gemeenteraad met eenparigheid van stemmen tot secretaris herbenoemd. Een herbenoeming vond nogmaals plaats bij K.B. van 7 april 1837, in uitvoering van de gemeentewet van 1836. Vanaf de zomer 1845 ging het bergaf met zijn gezondheid, zodat kleinzoon Henri hem als se-

"Document met handschrift en vlotte handtekening van Hendrikus Jacobus Vanderdonck.

cretaris moest vervangen tijdens zijn aanslepende ziekte. Op 24 juni 1846 werd Henricus Jacobus door de dood uit zijn lijden verlost. Zijn weduwe kreeg een bescheiden pensioen van 150 fr. per jaar, dat vanaf 1854 tot 358 fr. werd verhoogd.

Henri Joseph Hubert Vanderdonck werd te Maastricht geboren op 22 februari 1823 als enige zoon van Pieter Jozef (zelf geboren te Maaseik op 29 augustus 1799), die enkele maanden eerder gehuwd was met Catharina Jansen. Toen de latere stadssecretaris geboren werd, had zijn vader net zijn militaire dienst volbracht als sergeant bij het elfde regiment infanterie te Maastricht. Daarna zijn we het spoor van de ouders bijster.... Blijkbaar konden ze de kleine Henri niet meer zelf verzorgen, want hij werd opgenomen en opgevoed in het gezin van zijn grootvader, dat al tien kinderen telde. Hij zal lager onderwijs gevolgd hebben bij de bekwame Jean Henri Corpeleyn, die toen hoofdonderwijzer was in Maaseik. Hier kan hij geen voortgezet onderwijs gevolgd hebben, want het stadje had toen nog geen middelbare school. Vermoedelijk volgde hij elders alleen lager middelbaar, want nauwelijks zestien jaar oud was hij al klerk op het stadhuis. Opa zal hem wel de knepen van het vak hebben geleerd. Zelfs het geschrift van Henri werd duidelijk door hem beïnvloed.

Henri Vanderdonck, secretaris

Kort na de dood van Henricus Jacobus benoemde de gemeenteraad Henri op 1 juli 1846 met unanimité van stemmen als opvolger van zijn grootvader. De motivering luidde dat hij hem tijdens zijn langdurige ziekte met toewijding en kennis van zaken had vervangen. Vier dagen later legde hij als nieuwe secretaris de eed af in handen van burgemeester Jean Louis Nysens.

Ondertussen was Henri een goed jaar eerder gehuwd met Marie Sophie Deyaert, die hem zes kinderen schonk, maar jong overleed op 24 september 1855. Om zijn talrijk gezin te onderhouden had hij er vanaf 1849 nog een baan bijgenomen. Hij was namelijk enkele jaren ontvanger ge-

weest van de stedelijke octrooirechten, een baan die hem heel wat extra werk bezorgde. Op 3 maart 1858 hertrouwde hij met Melanie Briers, een zus van drukker Louis (1833-1906), die De Maeseyckenaar en daarna De Maas zou uitgeven. Uit dit huwelijk kreeg hij nog vier kinderen. Een van hen, Joseph Chrétien Marie Hubert, die zou huwen met een dochter van de bekende katholieke onderwijsinspecteur F.A. Robyns (1836-1903), zou in 1885 de stichter worden van de drukkerij Vanderdonck.

In 1861 vond Henri een nieuwe, behoorlijk betaalde bijbaan als secretaris-schatbewaarder van de Rijksmiddelbare School in Maaseik. Op 18 januari maakte hij zijn eerste verslag, maar hij legde pas op 21 februari 1864 de eed af in handen van de voorzitter van het Administratief Bureau, waar hij twee maanden later ook nog lid van werd. In die tijd werd hij eveneens lid van het Bureel van Weldadigheid en van de (in 1864 opgerichte) Commissie van Burgerlijke Gestichten, waaronder van dan af het weeshuis, het oude-mannenhuis en even later ook het nieuwe ziekenhuis ressorteerden. Van beide instellingen was hij een tijdlang voorzitter. Hij maakte er woelige tijden mee, vooral rond de oprichting van het ziekenhuis door burgemees-

Jesus — Maria — Joseph

†

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
DEN HEER

Henri VANDERDONCK

echtgenoot van Mejuffrouw

Melanie BRIERS

geboren te Maestricht, den 22 Februari 1823, en godvruchtig te Maeseyck overleden, den 23 Januari 1868, na eene kortstondige ziekte, voorzien van de HH. Sacramenten der stervenden.

Goedheid des harten, minzaamheid en vredelievendheid jegens allen, dit waren de sieraden welke vooral bij hem uitblonken en die hem alom hoog in achting en liefde deden stijgen. Zij aandenken blijft in zegening.

O Dood! Uw oordeel is zoet voor den mensch, welken de krachten ontgaan en die van ouderdom bezwijgt. Eecl. XLI. 1.

De hooge jaren, die op den weg der gerechtigheid gevonden worden, zijn eene eerekroon. Prov. XVI. 31.

Vaarwel, dierbare echtgenote, kinderen en bloedverwanten, weest niet ontroostbaar, want onze scheiding zal niet eeuwig zijn: eensdaags zullen wij elkander wederzien; bidt intusschen voor mij, opdat de goede God mijne ziel in genade moge ontfangen.

Mijn Jesus, barmhartigheid! (100 dagen afl.)
Zoete Harten van Jesus en Maria, weest mijne toevlucht! (300 dagen afl.)

MAESSEYCK — VANDERDONCK-ROBYNS

ter Herman Schoolmeesters. Niettemin vond hij nog de tijd om trombone te spelen in de liberale harmonie van zijn stad. Voor al dit verdienstelijk werk kreeg hij bij K.B. van 17.01.1881 de decoratie van Burgerlijk Kruis Eerste Klas. Tijdens de zitting van het schepencollege op 30 januari 1882 werd hem de onderscheiding plechtig overhandigd.

Nadat hij niet minder dan 64 jaar op het stadhuis had gewerkt, eerst als klerk, daarna als dienstdoend secretaris en van 1846 af als gemeentesecretaris, nam hij als tachtigjarige op 21 augustus 1902 ontslag. Als reden gaf hij op dat zijn hoge leeftijd hem niet langer toeliet zijn taak behoorlijk te ver-

vullen. Hij verdiende op dat ogenblik 1.195 fr. per jaar. Zijn pensioen zou een vierde minder bedragen, maar hij hoopte dat de stad dit deel zou bijpassen, zodat hij op dezelfde materiële voet als voorheen zou kunnen voortleven. Vier dagen later benoemde de gemeenteraad hem al tot eresecretaris. Hij had nog ruim vijf jaar van zijn pensioen genoten, toen hij op 23 januari 1908 overleed. Als blijk van dank schonk de gemeente 3,75 m² grond op het kerkhof voor een praalgraf. Ruim een jaar later overleed zijn vrouw, die in dezelfde grafkelder werd bijgezet. De inscriptie op de rechtopstaande grafsteen vat het lange leven van deze verdienstelijke stadssecretaris kort samen. Hij werd opgevolgd door Louis Vandesande, die hem al tien jaar als klerk had geholpen.

Bronnen:

SAM, gemeenteraadsverslagen, 1806-1902, passim; Verslagboek van het Administratief Bureau van de Rijks-middelbare School, 1861-1936, passim.
Familiepapieren Vanderdonck, bij Monique Vanderdonck, die zorgde voor de illustraties.

M.B. Hanson

Lezers schrijven ons

Prof. dr. Jos Stryckers:

"Figuren van vroeger, nr. 2 p. 92.

Steeds opnieuw verbaast me mijn neef René Moors met zijn schat aan herinneringen uit Maaseik. Nu ook weer met "De Kes" (Kesler?). Mijn schoonmoeder Jeanette THEELEN-MEEKELS was ook vanuit Aldeneik bij die arme meester KES in de Grote Kerkstraat naar de Zondagsschool geweest, vermoedelijk in de hoop op zondagmorgen wat Frans op te steken. Mijn schoonvader Mathieu THEELEN plaagde haar veel later hier nog mee. Zijn dochter herinnert zich dat in haar prille jeugd hij in een goede bui o.m. het volgende zong:

"De KES die scheet in een fles om de kinderen te leren.

Hij leerde niets dan gymnastiek om de tijd te passeren ...!"

(en dat in het Algemeen Nederlands ...)"

Tony Van Wijck

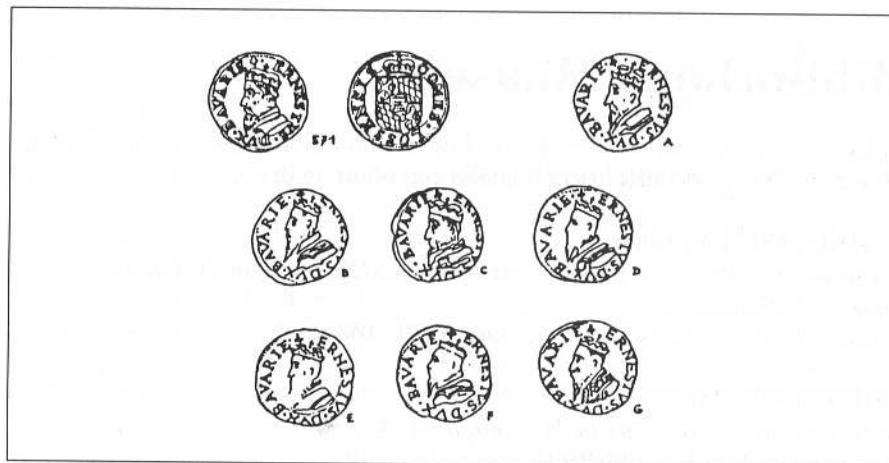

Variante "Liards" van Ernest van Beieren (1581-1612) geslagen te Maaseik

In het gedenkboek door de Generale Bank, aangeboden bij de inhuldiging van de nieuwbouw van het agentschap te Maaseik in december 1977, publiceerden we 'n bijdrage over "De munten van Maaseik" (blz. 41-47).

Dit overzicht van de diverse munttypen die te Maaseik geslagen werden werd later overgenomen in dit tijdschrift (jg. X. 1979 n. 1-2, blz. 5-12).

Het meest voorkomende liard- of oord-type is in het standaardwerk van J. de Chestret over de Luikse munten vermeld onder nr. 571, minder voorkomend is nr. 569.

Andere auteurs zoals J. de Mey (1968), A. Mignolet (1973) en P. Lucas (1989, posthume uitgave door P. Magain) hebben de beschrijving en afbeelding van de Chestret overgenomen, respectievelijk onder de nrs. 119 en 117, 185 en 182, en zelfde nrs. als bij de Chestret.

Vernoemde auteurs vermelden wel dat er liards met variante omschriften en portretten bestaan doch geven geen afbeeldingen van de diverse portret-

ten van Ernest van Beieren op de munten.

In de loop der jaren hadden wij de gelegenheid bij diverse verzamelaars meerdere honderden liards van vermelde typen te kunnen onderzoeken. Het is niet onze bedoeling 'n studie te maken van de verschillende stempels die gebruikt werden voor het slaan van het liardtype met op de keerzijde het gekroonde wapen van Beieren met het wapen van Loon in hartschild.

Om het juiste aantal te kennen van de portretten die vooral verschillen inzake de buste en de kraagversiering tekenden we wel de bijzonderste varianten.

Onze tekeningen werden reeds afgebeeld in het tijdschrift van de Luikse numismatische kring (16e jg, nr. 161, okt. 1987).

Sindsdien werden ons geen andere portretvarianten gesignaleerd, doch we hopen dat als er verzamelaars uit onze streek zijn die nog een afwijkend type bezitten zij ons dit zullen mededelen.

M. Hendrickx.

Bibliotheek Maaseik

Volgende scripties werden in de voorbije maanden bereidwillig ter beschikking gesteld door de auteurs en krijgen een plaatsje in onze stadbibliotheek:

* THEUNISEN Marleen.

Armoede en armenzorg in Maastricht in de XIXe eeuw: peiling naar de evolutie in 30 families

Leuven. K.U.L., fac. Lett. en Wijsbeg. 1971. 105 p.

* HENDRIKX Sabine.

Evolutie van het toerisme in Maaseik na 1945.

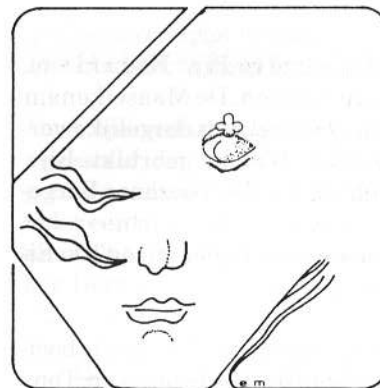
Diepenbeek. E.H.L., 1990-1991. 173 p. en 3 bijl.

* THIJSSEN Madeleine.

De uitval in het Middelbaar Onderwijs: langs welke weg bereiken deze leerlingen hun verdere beroepsvorming?

Antwerpen. Hoger Inst. voor Maatschap. Werk, 1966. 69 p.

Martin Goossens

Waarom lijkt het Maaseiker dialect zo op het Duits? (4)

* Niet-Limburgers denken en zeggen wel eens onterecht, dat wij in Limburg snel en foutloos Duits moeten kunnen leren, omdat onze dialecten kort bij het Duits staan.

* Dat is amper een halve waarheid. Want als keerzijde van de medaille nemen wij soms ongewild via de dialecten Duitse eigenheden over, die onze standaardtaal dan weer besmetten. Denken wij bijvoorbeeld aan het betekenisverschil tussen rijden (auto) en varen (boot) in het Nederlands en fahren (auto, boot, enz.) en reiten (paard) in het Duits en het Maaslands/Maaseikers.

* Ook deze keer weer twee andere verwarrende verwanten.

a) - Het Duits en de Maaslandse dialecten hebben meervoudsvormen op d(er).

bijv. blaad - blajer (blad).

ei - eier (ei).

hoon - hoonder (hoen, kip).

kleid - kleijer (kleed, jurk).

Deze woorden hebben in de standaardtaal een meervoud op -eren.

Merkwaardig nu zijn de meervouden van woorden als:

bijv. wi-jf - wi-jver (wif)

land - lenjer (land)

dènk - dénger (ding).

hóws - hówzer (huis)

Zij hebben in het Nederlands een meervoud op -en en in het dialect een onnederlandse, wel in het Duits vaak voorkomende meervoudsvorm op -er.

b) In alle Oostnederlandse dialecten worden bijvoeglijke naamwoorden van

aardrijkskundige namen afgeleid met behulp van het achtervoegsel -er, zoals dat ook courant in het huidige Duits het geval is. Bijv. Kölner Dom, Pariser Mode, Berliner Mauer, Wiener Sängerknaben. De Maaseikenaar heeft in zijn dialect en standaardtaal opvallend veel van dergelijke vormen. Voor de rest van ons taalgebied worden s- vormen gebruikt. Bijv. De Antwerpse Ring, De Brusselse randgemeenten, De Voerense burge-meester.

In Maaseik hoor en lees je: Mezeiker knapkook, D'n Ieëler wieëg, De Eikerstraat, Auweneiker Kérmis, Stokkemer vastelaovend.

Nogmaals, hierover en over nog zoveel andere taalverschijnselen, kan je boeiend lezen in de "Kleine Mezeiker Grammaer", door Martin Boonen en Tony Van Wijck. Er zijn nog exemplaren beschikbaar.

Jaak Bergers

Oproep Aan milieu- en natuurbewuste inwoners betreffende de oprichting van een milieu-adviesraad

Geachte inwoner,

In januari van dit jaar ging de Stad Maaseik een overeenkomst aan met de Vlaamse Gemeenschap inzake milieu- en natuurbeleid. Een van de verplichtingen in deze overeenkomst is het oprichten van een gemeentelijke milieu- en adviesraad. Vermits er in Maaseik reeds langere tijd een milieu-adviesraad met een beperkte samenstelling werkzaam is, en vermits er in het milieu-convenant bepaalde richtlijnen worden gegeven met betrekking tot de samenstelling van deze raad, richten wij een oproep aan de milieu- en natuurbewuste inwoners van onze gemeente. Onder gemeentelijk milieu- en natuurbeleid wordt verstaan: alle aspecten met betrekking tot het voorkomen, het aanwijzen en het bestrijden van milieuhinder en milieuverontreiniging en met betrekking tot het behoud en de bescherming van de natuur op het gemeentelijk grondgebied en in zoverre deze aspecten tot de gemeentelijke bevoegdheid behoren. Een andere taak van deze raad is het informeren en het sensibiliseren van de bevolking over deze aspecten.

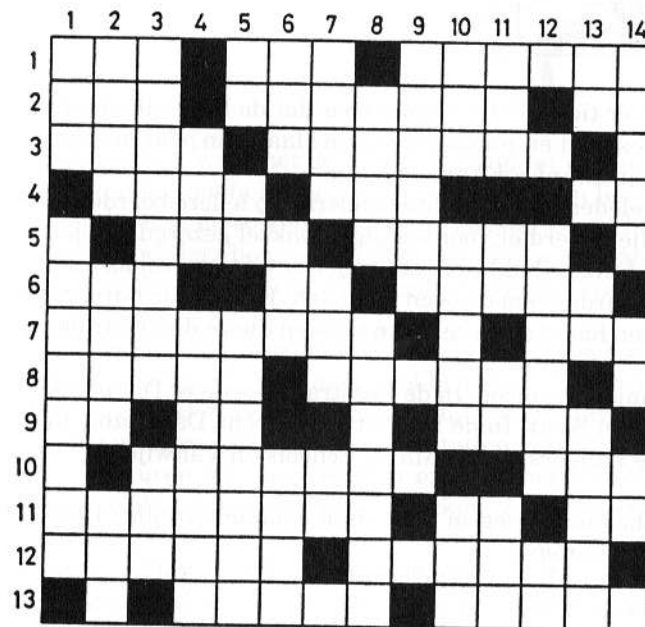
Indien U zich aangesproken voelt om deel uit te maken van deze adviesraad, aarzel dan niet om contact op te nemen met onze Dienst Leefmilieu, Sint-Lambertuskerkstraat 10 te Maaseik-Neeroeteren - telefoon 011/863712.

Op dit adres kunt u ook terecht voor nadere informatie.

Het College van Burgemeester en Schepenen van Maaseik.

Maaseiker Kruiswoordraadsel

Door ons redactielid Theo Beenders werd onderstaand kruiswoordraadsel opgesteld, een ideaal middel om je tijd te verdrijven tijdens de vakantiedagen. De redactie zal tussen de juiste inzendingen drie winnaars uitloten, die ieder een mooi boek als prijs zullen ontvangen. Inzendingen dienen gestuurd naar Theo Beenders, Van Eycklaan 76 b.1, 3680 Maaseik vóór 15 september 1992. Sterkte en veel geduld!

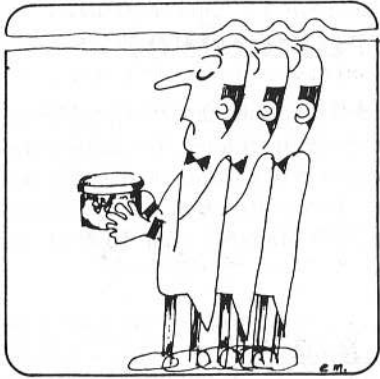
N.B. Indien je 'De Maaseikenaar' niet wenst te beschadigen mag de oplossing ingestuurd worden op een zelfgemaakte kopie.

Horizontaal:

1. Statuut in de tewerkstelling - Begering - zoenen; 2. Eikeschors - Gehucht - Met tegenzin; 3. Vervoermiddel - Lekkernij; 4. Heilige stier - Speelgoed - Voorzetsel 5. Gereedschap - Hoofdmatras 6. Insekt - Meervoud - Provincie in Zuid-Afrika 7. Omelet - Autokenteken 8. Vlegel - Ledige ruimte 9. Scheikundig symbool - Vlaams stadje - Vorstelijke voornaam 10. Lekker etend - Beteuterd 11. Eensgezindheid - Chinese maat - Voorzetsel 12. Plaatsvervanger van de Profeet - Maaslands dorp 13. Griffelen - Zwerven

Vertikaal:

1. Radio- en TV-omroep - Woonwijk 2. Zanger - Muziekinstrument - Potsenmaker 3. Lekkernij - Lichaamsdeel 4. Ruimtetuig - Godsdienst 5. Te weten - Muzieknoot - Kloek 6. Tijdsduur - Soort onderneming - Blaft hoog en snel 7. Vogelorgaan - Bond van bedrijfsleiders - Voedingsprodukt 8. Mislukking - Zonderden de boter af 9. Streek in België 10. Uitgebreid Lager Onderwijs - Sla - Drogeermiddel 11. Sociaal-Democratische Partij - Muzieknoot - Lelieachtige plant - Kunsttaal 12. Kledingstuk - Lengtemaat 13. Voegwoord - Briefaanhef - Dorp in Nederlands Limburg 14. Vruchten - Bazige vrouw - Gezinslid

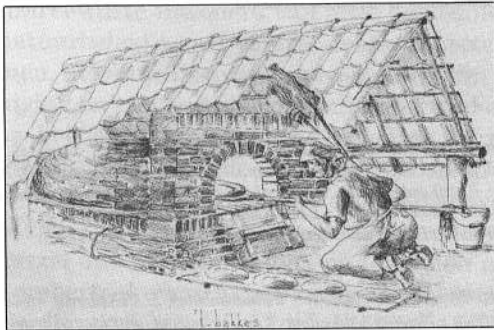
Ons dagelijks brood

Tegenwoordig zorgen er tientallen bakkers voor dat de Maaseikenaar over zijn dagelijks brood beschikt en zondags van zijn vlaai, zijn *pont-neufke*, zijn *sjoe* (roomsoesje) of zijn *knapkook* kan genieten.

Tot een halve eeuw geleden was dit echter anders. Op iedere boerderij, tenminste buiten de wallen, werd er voor het eigen baksel gezorgd en op ieder erf stond dan ook een *bakkes* (bakhuis) met onder de sjop een voldoende hoeveelheid *krikke* (mutsaarden) om de oven te stoken. En zelfs de burgers binnen de wallen maakten haast allen zelf hun vlaaien die ze dan naar de bakker brachten.

Bakkers waren er namelijk genoeg. In de Bosstraat waren er Dahmen-Neel (Daomeneel), Schoofs en Scott. In de Eikerstraat Lerènz Dalemans, Pierre Brouns en later René Langers. Op de Markt Schoofs en Vanwijck.

Wie bij Schoofs liet bakken kreeg in een wisse *vlaaiemanj* alles thuis bezorgd door *Swa van de Ratteval*.

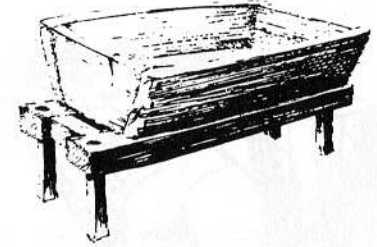

„t Bakkes,,

Op de gehuchten was vrijdag de bakdag en al vroeg in de morgen begon moeder-de-vrouw met het *mingele* en het *kniêje* (knedes) van roggemeel, lauw

water en *zoordeisem* (zuurdesem) voor het zwartbrood. Op de grotere boerderijen gebeurde dit ceremonieel volledig in het *bakkes* waarin ook de *moolj* (moelde) stond. Het kneden van het brood waarmee een kinderrijk gezin een hele week moest toekomen was zwaar labeur en vaak gebeurde het dan ook met de voeten.

„Ein Moolj,,

Enmaal klaar werd het deeg met de hand tot ronde broden gevormd, doch een kleine hoeveelheid deeg werd bewaard. Men liet het verzuren tot *zoordeisem* dat dan de volgende maal als giststof kon gebruikt worden.

Heel wat moeders bewaarden deze *zoordeisem* ook als huismiddel tegen de koorts bij kleine kinderen. Het desem werd dan over de voeten van de zieke telg gestreken.

Ondertussen werd door de boer de oven gestookt met *krikke*. Zelfs op een kleine boerderij met niet al te veel bewoners had men alleen voor het bakken een 400-tal *krikken* per jaar nodig en het verzamelen van dit hakhout was dan ook een van de winteractiviteiten.

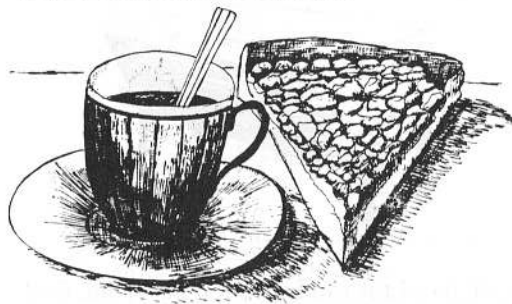
Na enkele uren was de oven heet en werd het baksel op de hete ovenvloer geplaatst. Wat het langst moest bakken, zoals zwart brood, kwam natuurlijk achteraan te liggen.

Zo gauw het baksel uit de oven was, werden er vaak grote hoeveelheden peren in geplaatst die door de hitte konden drogen tot *äöfte*. Deze steenharde *äöfte* konden zeer lang bewaard worden en vele maanden later gebruikt worden als *spi-js* voor de *äöftevlaai*.

Wègk of *mèlkwègk* (tarwebrood) werd alleen bij speciale gelegenheden gebakken. Hiervoor gebruikte men *terf* (tarwemeel) vermengd met melk en soms met een weinig *vaerevèt* (reuzel). De vloeibare biergist of de *gès* die men hiervoor nodig had haalde men bij een van de plaatselijke brouwers, bij Schouterden, Vanderzyl, Verkissen of Vanderdonck. De zeldzaamheid van het wittebrood wordt wel het best geïllustreerd door de uitdrukking „*Witte bruuëdsjes bakke we hi-j neet*”.

En dan waren er de feestelijke gelegenheden zoals kermis waarbij *vlaaien* en *dikkook* gebakken werden. Het bakken van deze vlaaien gebeurde samen met het brood, doch de vlaaien kwamen vooraan in de oven te liggen op blikken platen.

De meest gebruikte *vlaaiespijs* waren *appelpritsj*, rijst, gedroogde pruimen en *äöfte*. Een dag van te voren werden deze *äöfte* in het water gezet om te weken. Daarna werden ze gekookt en door een *zi-j* (vergiet) gedreven om de pitten en de schillen te verwijderen. De beste *äöfte* werden volgens kenners geleverd door de *ènkel-kraegse-pieëre*. Binnen de stad kon men de *äöfte* ook kopen en wel in de *Delhaize*.

"Knubbelkesvlaai,"

Een ander kermisgerecht was de *kadzjevlaai*. *Kadzje* waren dunne appelschijfjes die, aan een garendraad geregen, opgehangen werden om ze te laten drogen. Ook deze *kadzje* werden de dag voor het bakken in de week gezet en 's anderendaags regelmatig op elkaar op de vlaai gelegd. Later zouden ook de pudding- en de *knubbelkesvlaai* hun intrede doen op de kermistafel. Vanaf de twintiger jaren zouden stilaan andere lekkernijen de harten en de magen van de Maaseikenaar komen verheugen.

Tartepomme, zelfs *abrikoeëzetartepomme*, *briosje*, *ronringskes* en *krollemolle* verschenen op de feesttafel, doch het duurde tot na de Tweede Wereldoorlog vooraleer de huisbak tot het verleden ging behoren.

Martin Boonen

Een gedrukte lijkrede te Maaseik in 1838

Reeds enkele malen vestigden we de aandacht in dit tijdschrift op de Maaseiker drukkersfamilie Titeux en steeds vinden we nog nieuwe gegevens. Zo bezorgde Monique Vanderdonck ons kopie van de lijkrede op 10-7-1838 uitgesproken door een lid van de Maaseiker Philharmonie bij de begrafenis van Franc. Jos. Titeux, een van de twaalf kinderen van het echtpaar J.J. Titeux-Grim die allen vóór hun vader stierven (zie bidprentje van Franc. Jos. in "De Maaseikenaar" jg XXII 1991 nr2 blz 88).

We weten niet of het te Maaseik vroeger gebruikelijk was lijkredes te laten drukken. Mogelijk betreft het hier een uitzondering, omdat de vader van de overledene drukker was.

In ieder geval vernemen we door de tekst dat de afgestorvene medestichter was van het "Philharmonisch Gezelschap" te Maaseik, waar "over jaren niets dan twist en oneenigheid te vinden was".

Deze gespannen toestanden waren zeker te wijten aan:

- de haat tussen de bezittenden en de armere klassen die ten tijde van de bokkerijders tot uiting kwam.
- de voortdurende ruzies tussen de Prins van Luik-gezinden en de voorstanders van de Franse Revolutie.
- de daaropvolgende Franse bezetting, de hiermee gepaard gaande godsdienstvervolgning en de inlijving bij Holland, die aanleiding was tot verdeeldheid tussen Hollands- en Belgischgezinden.

Of de "Philharmonie", waarvan in de lijkrede sprake is, te vereenzelvigen is met de "Société Royale d'Harmonie", die, zoals M. Segers verhaalt in "De Maaseikenaar" van 1973 IV, 2, blz. 19, op 21-1-1880 haar vijftigjarig bestaan vierde, konden we niet achterhalen.

Wel blijkt dat het gezegde "Muziek verzacht de zeden" hiermede weer werd bewezen.

Hier volgt een verkleinde kopie van de lijkrede. (Origineel 23x,36,2 cm).

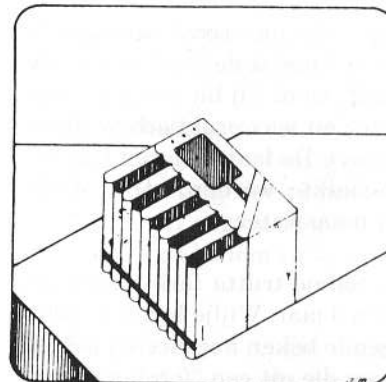
LYKREDE,
 uitgesproken den 10 Julij 1838, op het graf van
 den jongen **HEER F. J. TITEUX**, door een
 Lid der **PHILARMONISCHE GEZELSCHAP DER**
STAD MAESEYCK.

Geliefde Vrienden! In wederwil mijns zelfs en
 met de grootste droefheid moet ik hier het woord
 opnemen, om dengenen wiens Lijktas die wij hier
 bijwonen allen verdiende Lof toetwasjen. Mijne
 tong is magtelooz u tot genoegzamen rouw opte-
 waken, veel meer om zijne sedige verplienzen
 naar waarde afstemmen.
 Is hij het niet die van kindbeen af vrede en
 eendragt, kunsten en wetenschappen in de Ma-
 seyker Jongelingschap heeft zoeken te voeden?
 Is hij is het die zijner jeugd af een onberispelijk
 gedrag geleid heeft; die medesjachter der PHIL-
 LARMONISCHE GEZELSCHAP in onze Stad geweest
 is, waarin over jaren niets dan twist en oneenig-
 heid te vinden was; hij is het die de MUYK
 met het bloed zijner aderen zou gevuld hebben;
 is hij is het die door zijne kundig en nijverheid
 zoo veel arbeid den werkman en daglooner ver-
 schaft heeft.
 Weet ik dan niets anders tjt zijnen Lof te
 zeggen? Wel zeker! Hij was het waarin MAESEYCK
 eenen opkomenden Staatsman te verwachten had,
 die door zijne kunde en oprechtheid waardig kon-
 de worden de hoogste eerbemten te bekleden.
 O grooten God! Wie had het, in uwe ewigwige
 Raadsbesluiten te sijn, gedacht, dat heden den
 10 Julij 1838, FRANCISCUS JOSEPHUS TITEUX,
 in den onderdof van 28 jaren, sonder de bloei
 zijner jeugd geplukt te hebben, hier in dit
 Sombor hol moest nedersinken?
 Last ons ons troosten en door Seneca overtuigd
 houden, dat het niet de onloop der Zon, maar
 de dauw is, die de dagen onzer, levens telt!
 Onze Vriend was deugdzaam, dus heeft hij in
 weinig tijds vele jaren bereikt.
Vaarwel Vriend, Vaarwel!
 Waarom nog langer in die groote droefheid
 volharder? Waarom zou onze gedachte zoo treurig
 om deze grafsteede blijven dwalen, en zich aan
 ijdele droefheid overgeven? Onze Vriend die
 leeft. Niets is van hem vergaan dan het gedeelte
 dat moest vergaan. Hij heeft niets dan dat snoodig
 en grof omwindel afgelegd; welk hem weeten
 lijk belaste te leven.
 Wij verlaten U voor het oogenblik O Vriend!
 maar na weinig tijds zullen wij aan uwe zijde
 geroegeblijkt worden; intusschen uwe gedachten
 zal in onze herten blijven.
 Gedurende den tijd onzer scheiding, steer wij
 ons aan U verzoegen, zullen wij trachten met U
 te wedijveren, om ook eens die hulde, waarmede
 hier uwe stoffelijke overblijfsels omringt zijn,
 verdienen toegeweid te krijgen.

REPOSEZ EN PAIX CENDRES CHÉRIES.

M. Hendrickx

Diksjenaer van het Mezeikers

“Cultuur is datgene waarvan we ons te laat bewust worden dat we het verlo-
ren zijn!”

Vèsserslati-jn

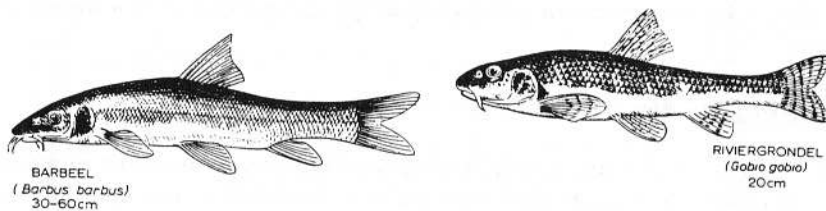
Dank zij de medewerking van de Werkgroep Dialect van de Pater-Sangers-
kring en vooral dank zij de medewerking van twee hartstochtelijke “Mezei-
ker vèssers”, de heren Gus Paumen en Armand Hotterbeekx, ontvingen we
een schat van “wäördsjes” die alle te maken hebben met de visserssport, zo-
wel namen van vissen als van het “vèssersgetuig” en al wat erbij hoort. De
hoeveelheid gegevens is zo groot dat we ons vis-artikel moeten spreiden over
meerdere “Maaseikenaars”.

We beginnen met de namen van meest voorkomende vissen die onze Maas,
bijrivieren (Sloot, Zanderbeek, Bosbeek, Witbeek, Aabeek en Lossing) en vij-
vers bevolken.

1. **auvel**, (ook: auwel) zn. m. (-e, -ke) = alver, *Alburnus alburnus*. Wordt
meestal niet groter dan 20 cm. Hij kan goed aan de oppervlakte azen,
wat blijkt door zijn naar boven gerichte bek. Vooral in het voorjaar kan
hij in scholen waargenomen worden, jagend naar in de oppervlakte drij-
vende vliegjes. Dan is hij ook gemakkelijk vangbaar aan de hengel.
2. **baars**, zn. m. (baarze, baerske) = baars, *Perca fluviatilis*. Is na de blank-
voorn de meest voorkomende vissoort in onze rivieren. Kan een lengte
van 35 cm bereiken. De leeftijd van 18 jaar is voor een baars haalbaar.
De vis heeft twee gescheiden rugvinnen, waarvan de eerste scherpe ste-
kels bezit.
3. **berf**, zn. m. (berf, berfke) = barbeel, *Barbus barbus*. Is een sterke ge-
stroomlijnde vis met lange kop en een naar boven gerichte bek, die kan

worden uitgestulpt. Hij is een echte bodemvis die hier een lengte van 70 cm bij een leeftijd van 25 jaar kan bereiken. Omdat de 'berf' een echte bodemvis is en zich in de stroming ophoudt, werd hij bij vroegere vergiftigingen (D.S.M.) het grootste slachtoffer en was praktisch verdwenen. Dit geldt ook voor de 'maon' (zie verder). De laatste jaren kan regelmatig een enkel exemplaar verschalkt worden. Dit duidt waarschijnlijk op een verbetering van het maaswater.

4. **bieëkforél**, zn. vr. (-le, -ke) = beekforel, *Salmo trutta fario*. Leeft als standvis in stromend water. Paarrijp na 2 à 3 jaar. Wijfje legt dan 100 - 300 eitjes. Wordt in onze Maas en omliggende beken nog slechts zelden gevangen. Meestal zijn het dan exemplaren die uit een "forellenvijver" ontsnapt zijn.

Vissen in Winkler Prins

5. **blik**, zn. m. (-ke, -ske) = blei, kolblei, *Blicca björkna*. Wordt vaak met de brasem verward. De blei blijft kleiner, 30 cm en verschilt van de brasem o.a. door de oogdiameter die groter is dan het kopgedeelte daarvóór en door het geringe aantal vinstralen (ca. 25) in de anaalvin.
6. **brieësem**, zn. m. (-s, -ke) = brasem, *Abramis brama*. Is in het bezit van een dikke slijmlaag en heeft een hoge rug. Hij wordt vaak verward met de 'kolblei'. Het duidelijkst verschil is de grootte van het oog, dat bij de brasem veel kleiner is dan bij de kolblei. Kan hier tot 60 cm worden bij een maximale leeftijd van 18 jaar.
7. **gäöf**, zn. vr. (gäöve, -ke) = grondel, riviergrondel, *Gobio gobio*. Aan de twee bekdraden kan worden afgeleid dat de grondel een karperachtige is. Hij heeft een naar beneden gerichte bek, een langgerekt en rond lichaam met grote schubben en forse vinnen. Hij houdt van koel, helder en zuurstofrijk water met een zandige- of grindbodem.
8. **ieël**, (ook: paoling) zn. m. (-e, -ke) = paling, aal, *Anguilla anguilla*. Naar de breedte van de kop zijn twee variaties te onderscheiden: de spitskop-

pige aal en de breedkoppige. De breedkop voedt zich voornamelijk met kleine vis, de spitskop eet vooral kleinere insectlarven en wormen.

9. **juddebaars**, zn. m. = pos, *Acerina cernua* of *Gymnocephalus cernus*. Heeft geen schubben op de kop en heeft een tweedelige rugvin waarvan het voorste gedeelte scherpe stekels bevat. Het lichaam, inclusief de staart- en rugvin is getekend met donkere vlekjes. Hij prefereert een modderige bodem en wordt hier niet groter dan 20 cm bij een leeftijd van 12 jaar.
10. **kerp**, zn. vr. (-e, -ke) = karper, kroeskarper of steenkarper, *Cyprinus carpio*. Gekenmerkt door o.a. vier voeldraden bij de bek, een lange rugvin met ca. 25 vinstralen en een geelbruine kleur. De karper kan tot 1 meter lang worden en voedt zich met plankton en bodemorganismen (wormen, larven, enz.). Wordt meestal in vijvers gekweekt als consumptievis.
11. **lów**, zn. m. (-we, -ke) = zeelt, *Tinca tinca*. Is vooral goed herkenbaar aan zijn zeer kleine schubben, die met een laag slijm zijn bedekt. Hierdoor is hij haast net zo glad als een aal. De kop is schubloos. In elke hoek van de stompe bek bevindt zich een korte bekdraad. De kleur is meestal bruin tot olijfgroen met een gouden glans. De iris van het oog is oranje van kleur. Leeft in stilstaand water met veel waterplanten.
12. **maon**, zn. m. (-e, mäönke) = kopvoorn, *Leuciscus cephalis*. Hij wordt vaak verward met de graskarper, winde of blankvoorn. De duidelijkste kenmerken zijn het aantal schubben tussen de zijlijn en de voorkant van de anaalvin, nl. 3-4, de cilindrische vorm van het lichaam en de bolronde anaalvin. Hij houdt zich het liefst op in matig stromende riviergedeelten en is voor zijn voortbestaan afhankelijk van stenen of andere obstakels in de bodem, waarop hij zijn eitjes afzet. Het is een alleseter, die ook vis op zijn menu heeft staan. Hij kan een lengte bereiken van 65 cm. bij een leeftijd van meer dan 20 jaar.
13. **reerits**, zn. vr. (-e, -ke) = ruisvoorn of rietvoorn, *Scardinius erythrophthalmus*. Wordt vaak verwisseld met de blankvoorn (rits) en onderscheidt zich hiervan het duidelijkst door zijn vuurrode vinnen en de naar boven gerichte bek en het duidelijk naar achter staan van de rugvin t.o.v. de buikvin. Houdt van ondiep en plantenrijk water. Onder ideale omstandigheden kan de ruisvoorn 45 cm lang worden en maximaal 18 jaar oud.
14. **rits**, zn. vr. (-e, -ke) = blankvoorn, *Rutilus rutilus*. De meest voorkomende vissoort in onze rivieren. Wordt vaak verward met andere voornacht-

- gen. De voornaamste kenmerken van de blankvoorn zijn de eindstandige bek en de oranjevlek boven in het oog. De voorzijde van de rugvin staat precies boven de voorzijde van de buikvin. De blankvoorn kan hier 14 jaar worden en een lengte van 35 cm bereiken.
15. **kówmówl**, zn. vr. (-e, -mujlke) = sneep, *Chondrostoma nasus*. Lange stompe snuit. Bovenkaak steekt voor de onderkaak uit. Buikvlies zwart gekleurd. Afmetingen 25 -45 cm. Paairijp na 2 - 4 jaar. 2.000 tot 100.000 eieren. Kwam vroeger zeer talrijk voor beneden de stuw van Linne.
16. **snook**, zn. m. (-e, sneukske) = snoek, *Esox lucius*. De snoek is zowat de grootste vis in onze rivieren. Hij kan hier tot 90 cm worden. De belangrijkste kenmerken zijn de platte brede bek, de ver naar achteren geplaatste anaalvin en rugvin en de tekening van het lichaam met goudkleurige stippen of strepen. De kaken en verhemelte zijn bezet met vlijmscherpe tanden. De snoek eet vis, kikkers, eenden en ratten. Ook de eigen soortgenoten zijn voor hem niet veilig.
17. **snookbaars**, zn. m. (-baarze, -baerske) = snoekbaars, *Stizostedion lucioperca*. Hij heeft twee gescheiden rugvinnen, waarvan de voorste uitsluitend harde stekels heeft. De bovenkaak loopt door tot achter het violet oplichtende oog. Hij eet hoofdzakelijk kleine vis en houdt van enigszins troebel water met een stevige bodem. Hij wordt ong. 50 cm groot.
18. **steinbi-jter**, zn. m. (-s, -ke) = kleine modderkruiper, *Cobitis taenia*. Het lichaam is langgerekt. Onder het oog is een beweegbare stekel aanwezig. Kan tot 10 cm lang worden en leeft in stilstaand en stromend water.
19. **stekelbaars**, zn. m. (-baarze, -baarske) = driedoornige stekelbaars, *Gasterosteus aculeatus*. Op de rugzijde bevinden zich een drietal stekels en aan de buikzijde links en rechts èèn stekel. Zijn alle stekels opgezet dan is dit visje niet door de keel van een roofvis te krijgen. In de paaitijd bouwt het mannetje een nest op de zandbodem, waarin de eitjes worden gelegd en bevrucht. Het mannetje is dan vuurrood van kleur. De maximale lengte is 10 cm bij een maximale leeftijd van 3 jaar.
20. **spekske**, zn. o. dim, (mv.= -s), vetje. *Leucaspius delineatus*. Toont veel gelijkennis met de alver. Wordt slechts ong. 8 cm groot en komt veel voor in stilstaande waters. Zeer gegeerd aasvisje voor baars.
21. **winj**, zn. vr. (-e, -ke) = winde, *Leuciscus idus*. Komt in onze wateren zeer zelden voor en moest er een gevangen worden, dan wordt hij meestal verward met een blei of brasempje. Komt wel talrijk voor in 't IJsselmeer.

22. **zieëvenoug**, zn. vr. (-ouge, -uigske) = rivierprik, *Lampetra fluviatilis*. De rivierprik lijkt wat op de aal. De bek bestaat echter uit een ronde schijf, waarop een klein aantal onregelmatig verdeelde tandjes. Aan beide zijden zijn achter de ogen 7 kieuwopeningen. Volwassen exemplaren hebben een spleetvormige neusopening boven om de kop. De rivierprik wordt in zoet water geboren en trekt na 3-4 jaar naar zee. Na enkele jaren keert hij als volwassen dier terug naar zoet water om te paaien. Een deel van zijn leven parasiteert hij op andere vissen. Hij kan 40 cm lang worden.
23. **zónnebaars**, zn. m. (-baarze, -baerske) = zonnebaars, *Lepomis gibbosus*. Symmetrisch stekelvinnige vis, waarvan de zwemblaas geen uitgang heeft. Hoog lichaam, zijdelings samengedrukt. De anale vin heeft enige stekelige stralen. Borstvinnen met een viertal stralen. De twee rugvinnen vormen één geheel, waarvan één stekelig en één week deel. Van 8 tot 15 cm.

We eindigen dit hoofdstuk "vèsserslati-jn" met het "Lijflied voor de Maaseiker Vissers". De tekst is van Mathieu Croonenberghs en de muziek van Fons Simons (Blinde Fons) en dr. Jos Hendrix. Het werd bewerkt voor harmonie door Jean Demandt, oud-dirigent van de Kon. Harmonie Concordia en werd vroeger regelmatig gespeeld door onze harmonie.

Lijflied voor de Maaseiker vissers.

*Sa, visser, rap te been, voordat het daglicht schijnt !
De korf met zorg voorzien, het visgetuig gereed.
Door de frisse morgenlucht, zo gauw de nacht verdwijnt.
Met vaste stap ter Maas, in 't hart geen zorg of leed,
En bij de stil vliedende stroom,
Op een plaats vooraf uitverkoren,
Beleeft de visser zijnen droom !
Van meer genot wil hij niet horen.
Hij werpt de lijn zacht in de plas,
De stop wordt langzaam voortgedreven,
En 't oog gesterkt, goed opgepast !
Een beet gemist wordt nooit vergeven.*

REFREIN

(2X)

HOEZEE,HOEZEE,HOEZEE

Vissen is een vroom vermaak,

't Scherpt de geest, maakt 't harte goed,

't Schenkt de rust na zware taak !

Vissen maakt het leven zoet.

En brandt de middagzon of stort een regenvlaag,
 De visser wijkt geen zier zolang het visje bijt.
 Van honger of van dorst voelt hij het minst de plaag,
 Begeesterd door zijn drift, denkt hij aan uur noch tijd!
 Daar wordt opeens de stop gerukt!
 Een reusvis doet de vislijn plooiën,
 Voorzichtig nu, opdat 't gelukt
 Met 't net 't beest aan wal te gooien.
 En fierheid straalt in 't vissersoog
 Terwijl nieuw lokaas wordt gegeven
 En uit zijn hart zwelt stil omhoog
 Het fier genot van 't vissersleven.

REFREIN

De ene vist op snoek, de andere op aal,
 Zeer velen houden 't meest van brasem, rits of berf,
 En allen pochen fel, in echte visserstaal
 Op hun liefhebberij als op een duurzaam erf.
 Nu met zware korf naar huis,
 Het vrouwtje doet de boter kissen
 In een grote pan, vóór op de buis!
 Hop nu de smulpartij van vissen,
 En later in de kring "De Snoek"
 Wordt veel verteld en veel gelogen,
 Van 't visserssport, elk in zijn hoek!
 En zingt men luid met vuur in d'ogen:

REFREIN.

(‘vèsserslati-jn’ wordt vervolgd)

De Mezeiker Diksjenaer

Tijdens de laatste Halfvastenstoet verraste de buurtschap 'Noorderwijk' ons met een zeer prachtige groep en wagen waarbij hulde gebracht werd aan de nog niet verschenen 'Mezeiker Diksjenaer'! Er werd door de deelnemers een liedje verspreid dat we hieronder afdrukken.

Intro: *Leef luj, wilt gie get lieëre
 van 't Mezeiker dialék?
 Den lówster mèt eur oeëre
 nao 't volgend alfabét!*

*A B C van de Mezeiker Diksjenaer.
 (op muzi-jk van 'Sound of Music')*

Strofe: *AWT, awt wi-jf, awt wi-jverbal
 BEER, zoe klaor es 'ne Cristal
 CAR-neval, det duit ós dääg
 DIECH en miech tot mörgevreug
 ES het vastelaovend is
 FIEëS, het sjoeënste det-er is
 GEK wi-j eine pópperél
 HEL, zoe hel wi-j ein kermél.
 IECH kal plat wi-j ederein
 JING di-j lieëre 't óngerein
 KAL, waat is det sjaele kal
 LEK-ker bieësjes uveral
 MAAL, waat höbs-te in di-jn maal?
 NAZE vuur de carneval!
 OP 't muzi-jk drèjje we rond
 POP, zoe fi-jn es póppestrónt.*

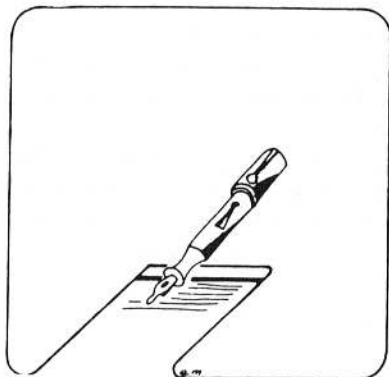
*RAAD, zoe gek zeen es e raad
 SJOENK, e sjunkske van formaat
 TEJJER, 'nen tejjer mèt niks op
 UN, wi-j "un" in "unnesop"
 VOT, iech veul 'm aan zi-jn vot
 WATSJ, iech watsj diech,awwe zot
 IJVERS goeën, det noeëts, Alaaf
 ZOE, nów zeen we weer bij aaf.*

Sjoeën Sjónk Zjang !!

N.B. Verbeteringen en aanvullingen 'diksjenaer' nr. 2 (1992):

12. huidpölm, moet zijn: hui(d)pölf. Volgens prof. J. Stryckers is het geen hoofdkussen, doch ligt het eronder. 'Hui(d)' zou volgens hem afkomstig zijn van het 'hooi' van de gedroogde lange lijnvormige bladeren van zee-gras waar de peluw mee opgevuld werd. Anderen houden het erop dat "huid" wel degelijk "hoofd" betekent. Wie heeft gelijk?
 23. Sjroeëp: bij de Fraters werd meester Jan Aendekerk (regent in de 8e klas of vierdegraad) oneerbiedig de "sjroeëplekker" genoemd omdat zijn vader in Aldeneik een "sjroeëpstoeëker" was (J. Stryckers).
 24. sjufele, moet zijn: sjujfele
 25. stele, moet zijn: stieële
- Graag verbeteringen en/of aanvullingen. Dank bij voorbaat.

Tony Van Wijck

Maaseikenaren publiceren....

Martin Boonen en Tony Van Wijck redigeerden met de hulp van de werkgroep Dialect van de Pater Sangerskring de opvallend-frisse uitgave van "De kleine Mezeiker Grammaer". Deze beknopte en eenvoudige spraakkunst brengt taalkundig verantwoord, aan de hand van tal van voorbeelden, die grammaticale elementen waarin het Maaseikers afwijkt van onze standaardtaal. Worden achtereenvolgens behandeld: de spelling, de uitspraak en de woordsoorten. Er zijn ook nog twee toemaatjes: tips voor taalleraars en een kleine historische bloemlezing. Wie naar een systematische behandeling van de zinsbouw zou zoeken, zal die niet expliciet behandeld vinden. Hier en daar vind je wel enkele losse aanwijzingen in de andere hoofdstukken. Het geheel is uiterst verzorgd uitgegeven met tal van originele illustraties door Rita Westhovens en Pieter Ritzen. Sponsor en promotor van deze uitgave was de Maaseiker Carnavalvereniging "Het Heilig Wammes". Er werd slechts een beperkt aantal exemplaren gedrukt en de verkoop liep vlot. Er zijn nog enkele verkrijgbaar tegen 435 fr. bij M. Dirkx, Verlengde Javanastraat 95, 3680 Maaseik - 011/56 74 49. Een eerlijke aanrader voor geïnteresseerden, een must voor elke "richtige" Maaseikenaar.

De reacties waren erg positief. Zie hier enkele:

- "Graag wil ik de heren T. Van Wijck en M. Boonen feliciteren en danken voor "De kleine Mezeiker Grammaer" en nu op naar de "Mezeiker Diksjenaer". Veel succes!

(Prof. Jos Strijckers - Gent).

- "...heb uw" Maaseiker Grammaer" doorgeworsteld, als inwijkeling is dat

niet simpel. Proficiat omdat U het volkseigene blijft hooghouden".

(W. Rosiers - Neeroeteren)

- "Proficiat! Het moet heel wat inspanning en tijd hebben gevraagd, zo'n dialectische spraakkunst".

(Simone Kerkhofs - Swartenbroekx)

- "Van harte proficiat met de stijlvolle en bijzonder boeiende "Kleine Mezeiker Grammaer". Misschien wagen wij het na zo veel jaren Maaseiker analfabetisme, aan de hand van deze publikatie, ooit nog eens het edele dialect te spreken"

(Lea en Paul Vanderheyden-Van Grieken)

**

Over Gust Snijkers o.p. verscheen onlangs bij uitgeverij Jempi Herrebout een vriendenboek met als sprekende titel "Zingeving". Deze Maaseikenaar is al ruim 50 jaar Dominikaan, 40 jaar actief in de volwasseneneducatie en 25 jaar studentenpastoor in Gent. Het vriendenboek bevat een bonte verzameling van overwegend filosofische teksten van o.a. Leo Apostel en Guust Snijkers zelf. Zijn tekst "Op zoek naar uitzicht" loopt langs volgende stappen: het oude is voorbij, het nieuwe is er nog niet, geen gemakkelijke weg, een poging om een weg te banen, een weg met uitzicht, de beste keuze inzake geloof is het christelijk geloof. De tekst is gebaseerd op persoonlijke ervaring(en), die hij wil duiden. De auteur schuwt harde waarheden niet wanneer het gaat over de vraag of kerken meer hinderpaal zijn dan stimulans bij het zich inschakelen in een beweging van evangelische levensoriëntatie. Deze tekst is zowel voor jongeren als voor volwassenen een mogelijk uitgangspunt voor de eigen zingeving.

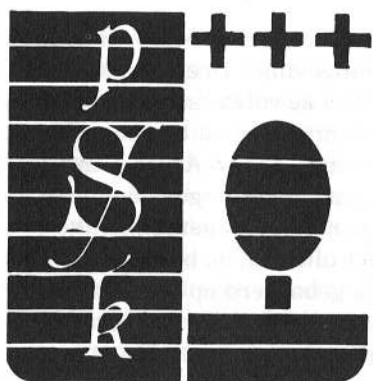
**

De Stedelijke Werkgroep voor Documentatie Maaseik organiseerde in mei 1992 een tentoonstelling rond het thema "Maaseik tijdens de eerste wereldoorlog 1914-1918". De heer Martin Boonen publiceerde te dezer gelegenheid een grondig, goed gedocumenteerde begeleidende studie over hetzelfde onderwerp. Zij bevat vlotte hoofdstukken over: de grens, het Meldeamt, het verzet, het front, straffen en gestraften, het einde in 1918, herdenkingen. Ook de lijst van de oud-strijders, 1914-1918, enkele oorlogsliedjes en oorlogsgedichtjes zijn puzzle-elementen, die je de levenssfeer en de levenskwaliteit laten invullen en aanvoelen uit "De bezette Stad Maaseik" in die moeilijke oorlogsjaren.

De vondst om elk hoofdstuk in te leiden met een passend vers uit "Bezette Stad" van Paul van Ostaijen (1896-1928) is erg geslaagd. Een zoveelste deelaspect van een grote Maaseiker geschiedenis, dat weer werd onderzocht en

boekklaar is. Dat Maaseik in 1917 een belangrijk spionagecentrum was voor de geallieerde mogendheden, dat 3 stadsgenoten veroordeeld werden tot de dood met de kogel en nog veel meer informatie vindt U in dit boek van 150 blz. Vormgeving en repro-fotografie van Jackie Vancleef. Prijs 400 fr. Besteladres: Stedelijke Bibliotheek. Voor allen die na ongeveer een halve eeuw een oorlogsgebeuren als 1914-1918, niet al te emotioneel, eerder nuchter-objectief willen benaderen een niet te verwaarlozen naslagwerk.

Jaak Bergers.

Pater Sangerskring

Oproep

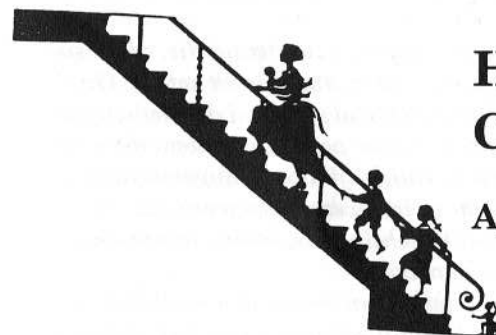
Na de vakantie start de PSK het nieuwe werkjaar 92/93. Een groot deel van het programma 92/93 zal staan in het teken van 750 jaar Maaseik (1994!) met een voordrachtencyclus (4 Maaseiker sprekers) over de stichting van Maaseik, onze stad in de Middeleeuwen, in de 18e en 19e eeuw en in de Franse en Hollandse tijd.

Er wordt ook verder samengewerkt met de Touringclub voor een drietal avonden, die toeristisch zullen getint zijn.

Een paar excursies staan verder op het programma, o.a. een zeer interessante studiereis naar Xanthen (D).

Men wordt lid van de Pater Sangerskring door het betalen van een contributie van 350 fr op bankrekening 453-4099021-85 t.n.v. Pater Sangerskring Maaseik. De huidige leden worden langs deze weg vriendelijk verzocht hun contributie 92/93 te betalen. De leden ontvangen om de twee maanden ons clubblad, waarin - behalve boeiende geschiedkundige of volkskundige bijdragen - telkens het programma van de volgende maanden uitvoerig wordt toegelicht.

T. Van Wijck, voorzitter

Het Maaseiker Cursiefje

Applaus

Je moet er eens op letten; voor alles en nog wat wordt er tegenwoordig geapplaudisseerd. Zelfs voor een muggescheet, bij wijze van spreken.

Het trieste gevolg hiervan is dat elk applaus dan ook praktisch alles van zijn oorspronkelijke charme heeft verloren.

Nu kan ik best tolereren dat iemand, hartje winter, bij een temperatuur van min zoveel graden, eventjes discreet in de handen klapt. Zelfs voor het brutaal geklap van een al te vlijtige huisvrouw, die na een heroïsche strijd bij de vijfde poging eindelijk de ambetante mot in de kleerkast eigenhandig uit-schakelt, kan ik ruim begrip opbrengen.

Maar het is toch hemeltergend dat bijvoorbeeld bij een voetbalwedstrijd, als de spelers nog maar net op het veld verschijnen en nota bene nog geen bal hebben beroerd, het hele stadion als het ware ontploft in een oorverdovend applaus.

En als een speler door een andere vervangen wordt mag je er donder op zeggen dat er tegenwoordig geapplaudisseerd wordt. Waar zijn we in gods-herenaam mee bezig?

Wanneer de wedstrijd, voor het publiek dan ook nog wat eentonig uitvalt (het-geen legio is) heeft men er niets beters op gevonden dan ook maar weer in de handen te klappen; zij het in dit geval tergend langzaam.

Het wordt werkelijk gemeengoed en dat betreur ik.

Ik heb geweten dat op popconcerten door sommigen van het begin tot het einde aan één stuk door in de handen werd geklapt; waarom en voor wie bleef me een raadsel.

Laatst nog bij een bokswedstrijd, op het ogenblik dat er eentje knock-out werd geslagen, volgde er een staande ovatie die je niet voor mogelijk had gehouden. Waarschijnlijk omdat die brave zieltogende borst nog net niet dood was, neem ik aan. Tot overmaat van ramp zijn er ook nog mensen die applaus uitlokken.

Politiekers, die vlak voor de verkiezingen het publiek per se nog willen toespreken hebben daar een handje van weg. Zo van: "Ik zal mij inzetten tegen

de werkloosheid! (applaus), voor hogere inkomens! (applaus) en voor vermindering van belastingen! (applaus).

Zo heb ik er eens een meegemaakt op een academische zitting die, als zesde spreker dan nog, ijskoud het woord nam. Na vijf minuten brak het los. Op elke zin, volgde een stormachtig applaus; ik heb altijd vermoed dat het was om die man diets te maken het spreekgestoelte stante pede te verlaten; doch het tegenovergestelde bleek waar. Hij werd er duidelijk door aangemoedigd en hield het nog een half uur vol (zonder dat er iets wezenlijks werd gezegd).

Ik ben de man die instond voor klank en belichting nog steeds uitermate erkentelijk dat hij de zekering heeft laten springen.

De spreker droop af en het volk klapte hysterisch in de handen. Gelukkig zijn er nog van die gezegende momenten (zij het dan schaars) waar het "handgemeen" geen ingang heeft gevonden. Ik denk bijvoorbeeld aan het ogenblik dat er op de wereld een kind wordt geboren of als iemand zijn leven tot een goed einde heeft gebracht; of bij een ingetogen en zinvolle toespraak vanop de kansel; evenmin voor het koor en het orkest na een sublieme uitvoering van de Matheuspassie; ook aan soldaten die afzwaaien en op de eerste de beste trein naar huis worden gezet is geen applaus besteed. Wellicht is dat één van de redenen waarom sommigen al staan te verkondigen de legerdienst maar af te schaffen.

Het meest dramatische in deze is wel het feit dat "het applaudisseren" reeds van kindsbeen af wordt aangeleerd door onderwijzers en opvoeders. Had ik het voor het zeggen, ik zou alvast gebieden dat op de kleuterschool het liedje: "Klappen in de handjes van blij, blij, blij" onmiddellijk werd afgeschaft. Ik herinner me nog dat de juf zelfs mijn eigen handjes vastnam om het me als het ware aan te leren; en daarna sloeg ze er ook nog mee op mijn hoofdje, dat toentertijd (om een voor mij onverklaarbare reden) "boezebolleke" werd genoemd. Ze klapte zelfs als we in de rij moesten staan. Stel je voor! U ziet, beste lezer, dat het klappen ons inderdaad met de paplepel is ingegeven; en dat is, naar mijn bescheiden mening, ontegensprekelijk een van de grootste psychologische miskleunen die de hele mensheid op dit ogenblik nog steeds teistert. Ikzelf heb er trouwens een trauma aan overgehouden.

Neen. Met waardevolle dingen (hetgeen een applaus toch wel terdege is), dient men spaarzaam om te springen.

Het drieluk van het Lam Gods van Jan Van Eyck is juist zo waardevol omdat er maar één van bestaat. Bij het aanschouwen van dit meesterwerk zou niemand het in zijn hoofd halen om te gaan applaudisseren. Neen. Men staat in volle bewondering en kan een speld horen vallen, ofschoon een staande ovatie hier zeker op zijn plaats zou zijn.

Het hopje van Rademaeker is een culinair hoogstandje juist door het feit dat het het enig echte hopje is; idem dito voor de heerlijke Maaseiker knapkoek. Het is een lekkernij die men ondergaat; men geniet in stilte met volle teugen, ofschoon ook hier een ovatie van jewelste, voor de hand zou liggen.

De 132 bladzijden tellende Codex Eyckensis is zo wereldberoemd geworden omdat er nergens ter wereld een tweede exemplaar van bestaat.

Nog nooit heeft een toerist durven applaudisseren ofschoon men het eigenlijk mocht verwachten. Hier en daar wordt er wel sporadisch een hand zichtbaar, doch dit is enkel om de gids zo opvallend mogelijk een fikse fooi in de handen te stoppen.

Dat zijn ogenblikken, die mij en zeker de gids altijd zullen bijblijven. En terecht! Maar helaas, op de dag van vandaag krijg je de indruk dat alles een "klapstuk" moet zijn. En jullie weten maar al te goed dat waarvoor men klapt meestal geen klap om de oren waard is.

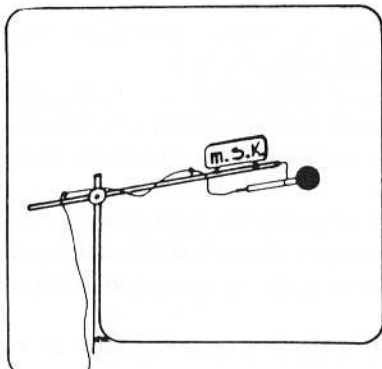
Kijk liever eens om je heen. Bij de dieren zal je dit fenomeen nergens aantreffen en in het plantenrijk is alles - de klaproos en de klapbes niet te na gesproken - op dit gebied "clean".

Laten we ons daaraan spiegelen.

Vermanend steek ik dan ook de vinger op. Wees zuinig met je applaus; wat zou de wereld erbij winnen als elke mens bij wet, slechts vijfmaal per jaar mocht klappen?

Maar jammer, zover zijn we nog niet. Het gouden kalf is levendiger dan ooit.

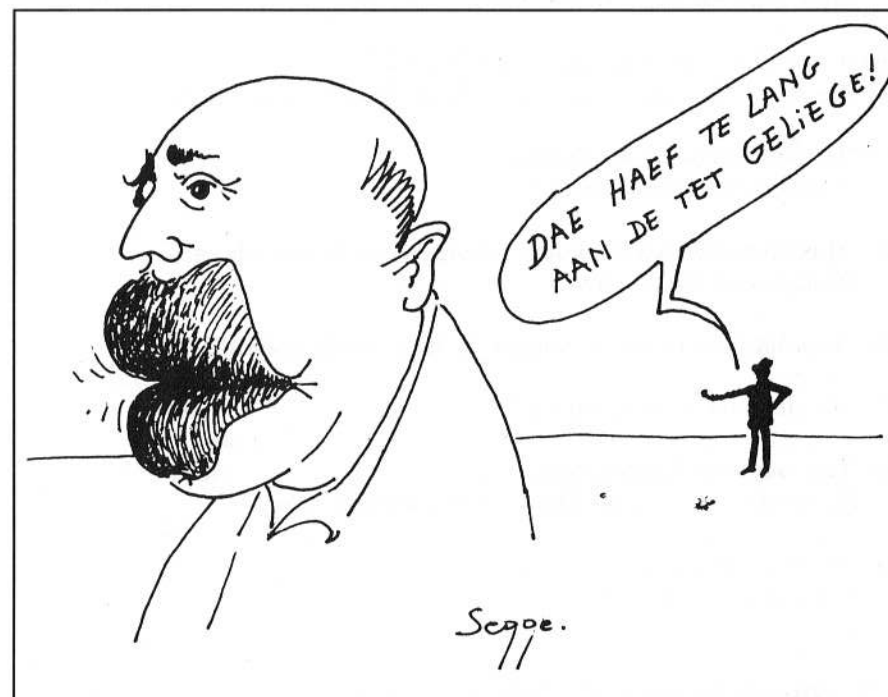
Herman Hendrix

Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden

- 1) "Hae zou zi-jn vot weggieëve es ze neet vas stóng."
Hij is te vrijgevig.
- 2) "'Des e vèt verke z'n vot smieëre."
Aan iemand die rijk is nog bijgeven.
- 3) "'Ne brèjje rögk hóbbe."
Kritiek kunnen verdragen.
- 4) "Zoe get sni-js-te ówt 'ne sówts."
Wordt gezegd van een lelijk iemand.
- 5) "Zich good content doon."
*1. Tevreden zijn.
2. Zich braaf gedragen (gezegd van een kind).*
- 6) "Dae haef z'ne naam neet gestoeële!"
*1. Nomen est omen. De naam is een voorteken.
2. Zijn naam met recht dragen.*
- 7) "Sinte Berb (4 dec.) geit in e wit kleid nao 't bal.
Op 4 december valt de eerste sneeuw.
- 8) "Gevrääör vuur Kieërsmis kri-jg men op d'n houp."
Vriesweer vóór Kersmis is eerder uitzondering.
- 9) "Es mèt Kieërsmis de mögke zwerme,
kóns-te in Mieërt de oeëre werme!"
Groene Kerstmis, witte Pasen.

- 10) "Mèt lang tan ieëte."
Weinig eetlust vertonen.
- 11) "De kóns miech de póchel op!"
Je kunt me gestolen worden.

- 12) "Det doon iech mèt e puuënhendsje."
Dat los ik zonder veel inspanning op.
- 13) "Dae voeëgel geit neet op."
Dat doe ik niet. Dat gebeurt niet.
- 14) "Dae meint zich get."
Die verbeeldt zich wat.
- 15) "Aan dae kant huurt-er neet."
Als het op geven aankomt doet hij alsof hij van niets weet.
- 16) "Vaeg nów di-jne mónnd mer aaf!"
Nu heb je genoeg vieze praat verteld!

- 17) "Neet te vööl uver z'nen tand kri-jge."
Niet veel te eten krijgen.
- 18) "Dao drèjt hae nog neet z'n hand vuur óm."
Daar geeft hij niets om. Hij lost het wel op.
- 19) "Gaef 't häöm mer ins good op ze broeëd."
Zeg hem maar eens goed de waarheid. Straf hem eens flink.
- 20) "D'n dujvel e kieërske branne."
De tegenpartij inlichten of vleien.
- 21) "Hae haef e gezich zoe lank es mörgen den hieëlen daag."
Hij lijkt zeer ontevreden.
- 22) "Van het huuëre zègke, kómme de luges in de waereld."
- 23) "Middelmaat seert de straot."
- 24) "Hae haef eine langen erm."
Hij heeft veel te zeggen. Hij heeft invloedrijke relaties.
- 25) "Vreug ri-jp, vreug rot.
vreug wi-js, vreug zot!"

Verbeteringen van nr. 2 van 1992:

17: gekoeëpe, moet zijn: gekroeëpe.

17: sleep, moet zijn: slieëp.

Aanvullingen:

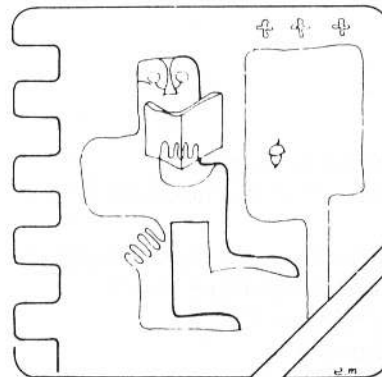
7. "Hae haet ziech in z'ne vinger gesniëje" zou volgens Prof. J. Stryckers betekenen dat "emes heimelek eine haet laote vlege". Doordat hij (of zij) er nu ook van mee mag profiteren, zou dan wijzen op de uitleg "hij heeft zichzelf gefopt".

Gehoord in Roermond (Remunj):

"Wi-j God in Frankri-jk woeënde waas Mezeik ze bówteverblij-jf!"

Wie kent er nog ???

Tony Van Wijck
Maastrichtersteenweg 11
3680 MAASEIK

Dichter Paul Leenders 70 jaar

Enkele maanden geleden werd te Hasselt door de Vereniging van Limburgse Schrijvers Dhr. Paul LEENDERS gevierd naar aanleiding van zijn 70ste verjaardag.

Vermits Paul LEENDERS zijn jeugd in Maaseik doorbracht en er actief was in het culturele leven, menen wij dat ons tijdschrift hieraan enige aandacht moest besteden.

Wij laten hier enkele bio- en bibliografische gegevens volgen zoals deze gepubliceerd werden door de Vereniging van Limburgse Schrijvers.

LEENDERS, Paul, Robert, M.J.G.

Geboren te Elen (bij Maaseik) op 7 juni 1921.

Diploma Moderne Humaniora (H. Kruiscollege Maaseik en St.-Jorisinstituut Brussel)

Diploma Letterkundige bekwaamheid + tweede taal (St. Joris Brussel)

Diploma bibliothecaris.

Was van 1941 tot 1955 bankbeambte en van 1955 tot 1981 eerst afgevaardigde, later directieafgevaardigde bij de Uitgeverij Heidelberg NV te Hasselt. Sedert 1981 gepensioneerd. (Rust???)

Theaterrecensent van 'Het Belang van Limburg' (1954-1978) en nadien van het dagblad 'Het Volk'.

Oud-bestuurslid van de Vereniging van Limburgse Schrijvers, oud-lid van de VLA, lid van de VVL, van de KVLS.

Lid bij het ontstaan van de Limburgse raad voor Cultuur, later ondervoorzitter en voorzitter van de afdeling Dramatische Kunsten tot 1986.

Vennoot van Sabam. Mede-inrichter van 'Literaire avonden te Hasselt 1949. Redactielid van Oostland.

Publicatie:

- 1942 'Facetten' dichtbundel
1949 'Vervroegde Schaduw' dichtbundel
1951 'Lied voor Limburg' Muziekuitgave/muziek J. Papy.
1961 'Vijftig Limburgse Profielen' (biografisch-anekdotische opstellen over Limburgse kunstenaars).
1961 'In hoc signo vinces' Biografie van Maria Theresia Haze, Stichteres van de orde 'Dochters van het Kruis', vertaling uit het Duits.
1988 'Kroniek Vijfentwintig jaar "Het Hasselts Toneel"'.
1989 'Kroniek "Tien jaar Limburgs Projektheater" '.

Hield talrijke voordrachten in opdracht van het Limburgs Provinciebestuur, het Davidsfonds en andere culturele verenigingen.

Schreef meer dan 1500 artikels over toneel (recensies en voorbeschouwingen) en literatuur, alsmede kortverhalen en gedichten in dagbladen (Belang van Limburg, Het Volk), alsmede een tiental korte biografieën in: 'Biographie Nationale de Belgique' Tomes 32-33 et 34, publiée par l'Académie Royale des Sciences, Lettres et des Beaux Arts de Belgique.

Verder verschenen gedichten, kortverhalen, boekbesprekingen en bibliografische nota's in 'K B Bulletin', Nieuwe Stemmen, Zuidenwind, Nieuw Gewas, Oostland, Filter, De Nieuwe Gemeenschap, Limburgse Stemmen, De Tijdspiegel, Limburg, Vlaanderen, Limburg Vandaag, De Gazet van Antwerpen, 't Spotje, Toneelecho e.a. publicaties.

BRT 2-Limburg verleende hem meer dan honderdmaal het woord. (1947-1978)

Gedichten en proza werden opgenomen in de volgende bloemlezingen: Heksenketel, Spiegel van Limburg II, Lieder en op Limburgse verzen, Bloemlezing uit Limburgse gedichten, Vader in de poëzie, Zingen wij ons eigen lied, De Limburgse dichters, Bloemen in ons leven, 55 Limburgers aan het woord, Kindlief, De muze zingt in het zuiden.

Was, samen met Rik Schoofs in 1943 oprichter van 'De nieuwe gemeenschap', in 1945 aangevuld met E.H. Gerard Michiels als medestichter.

Was medesamensteller van de geschiedenis van 'De Nieuwe Gemeenschap' onder de titel 'Alsof het gisteren gebeurde'.

Was redactiesecretaris van 'Limburgse Stemmen', medebestuurder van de Groep Vlaams België van de Wereldbibliotheek als opvolger van Ernest Claes, maakte deel uit van de jury voor de toekenning van de Provinciale prijs voor jeugdtheater en de Interprovinciale prijs voor toneelletterkunde.

Onuitgegeven werken:

- 'De redding van de boskoningin' zangspel in 1 bedrijf voor kinderen (opgev.)
'Herwig', burgerlijk drama in 1 bedrijf.
'Sonate in paars', toneelspel in 1 bedrijf.
'Het knaagdier', dramatische schets in 1 bedrijf.
'De kleine verkeersagent', schooltoneel in 1 bedrijf. (opgev.)
'Kermis op de heide', zangspel in 1 bedrijf/Muziek J. Papy. (opgev.)
'Schaakmat', luisterspel.
'Vast als Eyck by die mase' spreekkoor. (opgev.)
'Gaaf en vermenigvuldigt u' blijspel in 1 bedrijf. (opgev.)
'De kostbare nullen', blijspel in 1 bedrijf naar 'Les précieuses Ridicules' van Molière.
'De conferentie', eenakter. (opgev.)
'Daar bemoeien zich pastoors niet mee', blijspel in 1 bedrijf. (opgev.)
'In lang vervlogen dagen', eenakter. (opgev.)

Meerdere gedichten en liederen werden getoonzet door o.a. Marinus De Jong, Jules Papy, Alfons Nicolai en Raf Belmans.

Weerzien

*Tussen opstaan en straks weer slapen gaan
gaapt de kloof die ik moet overbruggen*

*Ontstaan en weer vergaan, een levend eiland zijn
temidden doodse stille zeeën.*

*En iedere illusie, ieder droombeeld
verstart tot stof waarheen ik wederkeren zal.*

*Ik zag na meer dan twintig jaar
mijn vader weer. -Zijn lichaam was vergaan
tesaam met d'eikehouten kist
waarin hij opgeborgen lag.*

*Alleen het kop'ren kruis
dat eens zijn borst bedekte
bewees dat dit metaal
iets langer weerstand bood.*

Ik keerde langzaam, moe na vele jaren terug

*maar bleef steeds denken aan dat hoopje stof,
de asse die herleefde tot gesmoorde "plof".*

*Dit was mijn vader
zoals ook ik zal zijn.*

Maar later.

Paul Leenders

De Heer LEENDERS schreef ons het volgende:

Zolder, 26 maart 1992

Geachte Heer Martin Boonen,

Dat ik uw schrijven van 17/9/91 pas nu beantwoord ligt niet aan enige nalatigheid van mijnentwege. De oorzaak was de opname in het Virga Jesse Ziekenhuis te Hasselt waar ik een tweetal heelkundige ingrepen heb moeten ondergaan. Ik ben nu al enkele weken terug thuis en kan weer van alles beginnen te doen.

Ik heb intussen weer wat gerommeld in de vele paperassen om uit te zoeken wat wel en wat niet moest bewaard of vernietigd worden.

U vroeg mij in uw brief enige bio-bibliografische gegevens alsmede een bijdrage en/of een gedicht voor "De Maaseikenaar". Dat de bijdrage over Prof. Dr. Jan Gessler zo spoedig verschenen is deed mij heel veel genoegen.

Vóór enkele dagen ontdekte ik een schrift met een aantal vrolijke volkse gedichten, waarvan er één in 't Meseikers is geschreven -of tenminste wat erop lijkt, want ik spreek het nog wel, maar kan het niet foutloos schrijven.

Dit gedicht dateert van 10-10-1902 - is dus honderd jaar oud, maar de naam van de auteur kan ik nergens vinden. Ik meen ooit van mijn tante een naam daaromtrent gehoord te hebben, maar die heb ik niet onthouden. Spijtig. Mijn tante is ook al van 1958 overleden. Zij, mijn vader (haar broer), mijn grootouders en mijn broers waren allemaal rasechte Maaseikenaars). Alleen ik ben per toeval in Elen geboren, omdat mijn vader er van 1900 tot 1923 "chef de halte" was van de spoorlijn Hasselt-Maaseik. Misschien loopt er in Maaseik nog wel iemand rond die over de plaatselijke dichter van destijds moet gehoord of gelezen hebben. Ik zend U in ieder geval hierbij een door mij getypte tekst die door kenners van het Maaseiker dialect wel zal kunnen verbeterd worden vooraleer hij eventueel zou kunnen opgenomen worden in "De Maaseikenaar".

Inmiddels zend ik U, en ook de vrienden-kennissen, waarbij Roger Reylandt, Désirée Latour, Mariette en Harry of Thieu Beenders, en wellicht nog enkele andere mijn hartelijke groeten, en wellicht tot ziens.

P.S. De bio-bibliografische nota's betreffende mijn persoontje werden gepubliceerd (met een jaar vertraging) door de Vereniging van Limburgse Schrijvers bij gelegenheid van mijn 70ste verjaardag, viering die plaats vond bij mijn afwezigheid, vermits ik toen in het ziekenhuis verbleef.

Paul Leenders

Hieronder volgt dan dit gedicht:

De loch-ballóng

*Kapitein Latour góng per ballóng
det moos get wónders zeen.
En dri-j Mezeikenaers goeën mèt.
Hoera ! Det wou men zeen
En alles struimde nao de mèrt
In reur waas hieël Mezeik
Gei wi-jf det 't spinraad neet verleet,
Gei kèndsj blaef in de weeg.*

*Nów eedrein zaag det geinen ang
Oos reizigers bevóng.
Ze sprónge löstig in het sjeëp
Es 't nów de loch in góng.
En dówzende en dówzende
di-j wènsde hun gooi reis.
En zi-j, zi-j wènkde van omhoeëg
En lachde zónger vreis.*

*Nog hoeëger es de wolke góng
De vlucht in de ballóng
Ze salueerden in passant
De sterre en de zón
Wieë mooste nog get wujjer goeën
Tot aan het Heilig Ri-jk,
Dao leet Sint Pieëter ós mesji-jn
Riskere eine ki-jk.*

Sint Paulus dae stóng aan de Port
En zaag det vreiselek mesji-jn.

Ach ! Waas Sint Pieëter nów mer hi-j
En sjrieëfde hulp en moord
Hae reup Sint Pieëter: kóm toch gaw
En help miech mèt di-j zweerd
Guns wujd dao kump e mónster op
Van ónger ówt di-j eerd.

Sint Pieëter, dae es awt-soldaot
Neet gaw verpópzakt waas,
Dae reep dów höbs jao sjieël gezieën
't zeen luj van aan de Maas.
Iech kèn det soortje al van awts,
Det späölt weer einen toeër.
Get lich van kop, mer good van hart,
't Zeen jónges van Latour.

Sint Pieëter zag: iech vènj het kras
Di-j zeen toch benkelek astant.
Dao klink obbins ein dónderstóm:
"Gank trök al nao eur land.
Men kump hi-j in den hemel aan
Langs leunstool en lange trap.
Mer neet wi-j gieë, 't is noëit gebuurd
Wilt kómme vuur de grap."

Nów laote oos verdurvenaers
Zich zakke mieër en mieër;
Mèt groeët lewejt ging de motäör
Al doeër de wolke doeër.
Ze losde nog ei snujke gaas.
Dat trok tot boeëve doeër
En oos twieë braaf en heilige luj
Di-j neesde waal ein oor.

Ze stapde eindelek aan wal
En mèt hieël vääf fatsówn
Zoe roope ze aan ederein
Dae mer nao hi-j en kwaam.
Ein aw Prujzin zag hun het ieërst,
Van angst woeër ze wi-j zaat.
Ze leep en sjrieëfde al of ze haw
Ter dujvel aan häör gaat.

Twieë dokters kwaeëme aangerend,
Mer det waas neet vandoon.
De veer Mezeikenaers kontent
Goëjde mèt hunnen hood.
Ze veulde zich ins uëver 't li-jf
Of niks gebroeëke waor.
Goddank, ze veulde zich complieët
Gezond van huid en haor.

Martin BOONEN

Wist ge...

- dat nog enkele exemplaren van "De Kleine Mezeiker Grammaer" te bekomen zijn tegen de prijs van 400 fr. in het V.V.V.-kantoor op de Markt.
 - in hetzelfde kantoor het boek "Een bezette stad" van Martin Boonen te koop wordt aangeboden.
 - dat op 12 juli het jaarlijks Knapkoekfeest zal doorgaan op de Markt.
 - dat op 7/9 augustus in Maaseik het "Hartbufkes Preuve" georganiseerd wordt.
-

**Franse Revolutie:
200 jaar geleden**

De moord op kanton- commissaris J.M. Dodé

Om de uitvoering van hun wetten door te drukken stelden de Franse overheersers in ieder kanton een commissaris aan, als gevolmachtigde van de Franse regering. Deze ambtenaren, meestal geboren en getogen in Frankrijk, stonden boven de gewone bestuursorganen. Voor de bevolking waren ze de meest gehate symbolen van het Franse bestuur.

De eerste kantoncommissaris te Maaseik was Jan-Mathijs Dodé (1), benoemd op 26 januari 1796. Hij was geen Fransman doch een inwoner uit Thorn en dat is merkwaardig. Dodé moest iedere maand een rapport van de toestand overmaken aan het hoofd van zijn departement. Dat was Nicolas Girard voor het departement van de Nedermaas te Maastricht.

Pas op 19 juli 1798 verschijnt het eerste rapport van Dodé, wat erg laat is na zijn aanstelling.

Waar studeerde Dodé?

J.M. Dodé stond bij de Fransen op een goed blaadje, dat is duidelijk. In 1795 had hij bewezen dit vertrouwen waardig te zijn door zijn hard optreden tegen de kloosters St. Elisabeth te Nunhem en Keisersbosch te Neer. Als kantoncommissaris zou hij zeer bedrijvig zijn bij de uitvoering van de anti-godsdienselijke wetgeving van de bezetter.

Hij noemde zich keizerlijk notaris maar het is niet geweten waar hij zijn studies deed (sic). In 1785 opende hij te Thorn zijn notariaat maar hij heeft niet veel notariële akten nagelaten. Na herhaalde waarschuwingen werd hij tenslotte beschuldigd van oneerlijke praktijken en kreeg verbod zijn ambt nog verder uit te oefenen. Op 21 juni 1790 werd Dodé door vorstin-abdis Maria Kunegonda van Saksen geschorst (2). Na deze smadelijke schorsing ging Dodé in beroep bij het Rijkskamergerecht te Wetzlar (3). Toen het land van Thorn in 1794 bezet werd door de Fransen was het proces in Wetzlar nog niet van de baan. Hoogschout Jan N. van den Schoor (4), die namens de vorstin-abdis was opgetreden, en Jan-Mathijs Dodé waren grote vijanden geworden. Nadat Dodé door de Fransen tot kantoncommissaris was benoemd

maakte hij gretig gebruik van de verworven machtspositie om wraak te nemen...

In dienst van de Fransen

Het dient gezegd te worden. Generaties lang had de bevolking gezocht onder steeds zwaarder wordende lasten van het domaniale stelsel van het Ancien Régime. Niet alleen steeg de belastingdruk voortdurend maar ook de persoonlijke vrijheid werd al te zeer aan banden gelegd. De afstand tussen enerzijds de geknechte massa en anderzijds de kleine groep begoede profiteurs, die de beschikbare voordelen en ambten, waaraan rijkelijk geld vastzat, onder elkaar verdeelden, was te groot geworden.

Geen wonder dat de komst van de Fransen door menigeeën met veel hoop en verwachting begroet werd, al zou de verandering ook met veel pijn en smart tot stand komen. Voorzeker Jan-Mathijs Dodé juichte de komst van de Franse revolutionairen met beide handen toe. Voor hem was dat een unieke gelegenheid om zijn aartsvijand Jan van den Schoor in het verderf te storten, zo meende hij althans.

Over Dodé schrijft M. Colson in zijn rijk gedocumenteerd werk 'De rapporten van de kantoncommissarissen te Maaseik': "Dodé is zeker een talentvol man geweest, begaafd met een goed verstand en een sterke wil. Talenten die hij jammerlijk alleen in dienst gesteld heeft van het eigenbelang. Op 20-jarige leeftijd vangt zijn notarissloopbaan aan. Uit zijn bedrijvigheid blijkt dat hij een sluw man was en een schijnheilige vleier, niet bang om met bedrog zijn doel te bereiken. Voor zijn tegenstanders was Dodé ongenadig, vol bijtende spot en sluwe berekening. Hij toonde zich vooral bedrijvig tegen de kloosters die door de Fransen opgeheven werden. Dat berokkende hem uiteraard een heel slechte naam bij de katholieke bevolking die sterk onder invloed stond van de geestelijkheid. Dodé had het ook gemunt op de geestelijken die weigerden de eed van trouw aan de Franse republiek af te leggen. En dan was er het appeltje dat hij nog te schillen had met hoogschout Jan van den Schoor... Dodé zon op wraak. Dat zou hem fataal worden".

In 1797 ging Dodé tienden in beslag nemen te Thorn en te Wessem (5). In Maaseik wilde hij een hogere grondbelasting invoeren. Dat vond de bevolking maar niets... Dodé werd bedreigd en uitgescholden. Maar hij speurde verder. Zo liet hij in 1798 goederen in beslag nemen in het Sionklooster.

Naast zijn job van kantoncommissaris liet Dodé zich benoemen als expert voor nationale domeinen in de kantons Weert, Maaseik, Echt en Heythuisen. Er was geld te verdienen en Dodé... viste niet achter het net. Vanaf mei 1797 legde hij een enorme bedrijvigheid aan de dag. Het bracht allemaal zaad in het bakje maar... het zou hem noodlottig worden. In 1798 stuurde hij een afdeling soldaten naar Neeroeteren om de ingezetenen te dwingen zich in regel te stellen met de nieuwe belastingen. Hetzelfde deed hij te Wessem waar hij verschillende personen liet opsluiten.

Dodé in de (kwali)ke) hoofdrol van notaris

Nu volgt een beknopt overzicht van de feiten die Dodé in discredit brachten hij hoogschout J.N. van den Schoor en de vorstin-abdis Kunegonda van de abdij te Thorn.

De weduwe Bettinger

Vooreerst het geval met de weduwe Bettinger (haar man was rentmeester bij 't kapittel) die betrokken was bij een testamentuitvoering. Dodé stookte haar op te procederen, alhoewel dat onzinnig was. Dodé speelde mee. Hij noemde de officiaal (rechter die in de naam van de bisschop spreekt) *“een wrede en wraakgierige cabale (= bedrieger) die een arme, behoeftige en verlaten weduwe met alle geweld vervolgt om haar zo mogelijk de ‘naerslag’ te geven”*. Die beschuldigingen en beledigingen aan het adres van de rechter hadden tot gevolg dat Dodé het pleit over de hele lijn verloor en zijn cliënt (de weduwe Bettinger) tot de bedelstaf bracht....

Molenaar Johannes Verstappen

Anno 1787 maakt Dodé het een tweede keer bont. Molenaar Johannes Verstappen moest 1000 gulden optrekken van raadslid (van de abdis) de Borman. Hij zou 10 jaren achter elkaar 100 gulden en 16 stuivers uitbetaald krijgen. *“Te weinig”* oordeelde notaris Dodé. *“Ik zal het voor U regelen, alhoewel dat veel moeite kost”* (sic). Verstappen ‘een man zonder ontwikkeling’ liet zich na veel gepraat en gehannes overhalen zijn naam te zetten onder een contract, waarbij hij de helft van de geldsom afstond aan Dodé. Dat is 500 gulden voor het opstellen van een eenvoudig verzoekschrift. Een tijd later vroeg Dodé nog een toeslag aan Verstappen, zeggende dat hij met de helft van het bedrag niet toekwam om *“sijne reysen, verteeringen ende devoiren (plichten) te dekken”*.

En, je zou het niet voor waar houden, Dodé trok een derde keer naar Verstappen, dit keer om een ‘kroon’ (drie gulden) te lenen, omdat hij in *“geldverlegenheid”* zat (sic).

Uiteindelijk trok Verstappen per jaar inplaats van 100 gulden, nog 40 gulden en 10 stuivers op en.... naar de geleende kroon kon hij fluiten. Slokop Dodé was met het grootste deel van het geld lopen en Verstappen diende ten einde raad klacht in bij hoogschout van den Schoor.

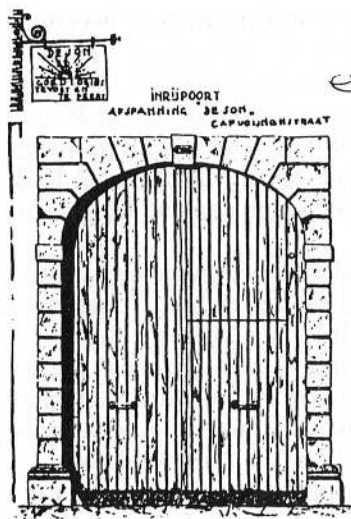
Kinderen Frische

Het zwaarste geval dat Dodé ten laste gelegd werd betrof de erfenis van de kinderen Frische. Op 13-6-1789 stierf te Thorn J.J. Frische, advocaat, notaris en raadsheer van de vorstin-abdis. Bij de erfenis ontstonden moeilijkheden tussen Emmanuel Frische (25-jarige zoon uit het eerste huwelijk) en de kinderen uit het tweede huwelijk, dit door de slinkse streken van Dodé. Kort na het overlijden van Frische had Dodé contact gezocht met Emmanuel Frische. Dodé wist te bewerkstelligen dat hij werd aangesteld als administrator over al de goederen. De akte werd verleden te Maaseik ten huize van notaris J. Leenders.

Op aandringen van Dodé stelde Emmanuel Frische, die door heel deze erfenskwestie zowat het noorden kwijt was, een klacht in tegen... onbekenden. Hij had nl. vernomen dat andere personen die bij de erfenis betrokken waren *“hem zouden willen gevangen zetten, bij de Cellebroeders in Maastricht”* en hij gaf Dodé de opdracht het nodige te doen om dit gevaar van hem af te wenden. Emmanuel verbond er zich toe Dodé behoorlijk te vergoeden en gaf volmacht om hiervoor 1000 gulden op te nemen en daartoe zijn goederen te hypothekeken (belasten).

Uiteindelijk werd Emmanuel ertoe overgehaald het ouderlijk huis te verlaten voor een onderkomen in Heel, waar hij kennissen had. Frans-Emmanuel weende bij het verlaten van zijn ouderlijk huis en stamelde: *“Is het niet droevig, dat ik mijn huys als een schelm moet verlaeten, daer ik tog niet wete dat ik oyt iemand ter werelt hebbe leed gedaen”*, maar daardoor raakte Dodé niet in het minst bewogen. Hij richtte zich tot Emmanuel en sprak: *“Allons Frische, sijt gij vaerdig? Ik ga met Uw”*. ‘s Anderendaags al mocht Emmanuel terugkeren, daar *“alle gevaar geweken was”* (sic). In het huis bevonden zich drie personen: Dodé (de notaris), zijn broer Leo Dodé en ene Soiron (handlanger van Dodé). De notaris en Soiron waren aan het schrijven *“in het kleen kaemerken straetwaarts”*.

Nu ging alles vlug. Dodé en Soiron brachten hun ‘slachtoffer’ Emmanuel op 6-7-1789 naar notaris J.M. van de Borne te Maaseik in de herberg ‘De Sonne’. Hier werd een akte over het beheer van de goederen van Emmanuel opgesteld, maar op 11-7-1789 werd een nieuw notarisbezoek afgelegd, nu bij notaris P.X. Huguier, op de Markt te Maaseik. Tegen een lijfrente van 200 gulden per jaar stond Emmanuel Frische zijn goederen af aan Dodé. De slot-som was dat Emmanuel geen geld kreeg en geen middelen van bestaan meer had want... de verdeling van de erfenis Frische, waarbij een hele reeks halfbroers en halfzusters betrokken waren, gaf aanleiding tot eindeloze en dure processen. De zwaar beproefde Emmanuel diende op 4-8-1789 klacht in, zodat Dodé in nauwe schoentjes kwam te zitten. Emmanuel, geruïneerd en geestelijk geknakt, stierf op 23-6-1790 op 26-jarige leeftijd... op zijn sterfbed bevestigde hij nogmaals, in aanwezigheid van meerdere personen, dat notaris Dodé hem bestolen, bedrogen en belazerd had. Op 18-6-1790 dient hoogschout van den Schoor officieel klacht in bij de vorstin-abdis en vraagt de ontheffing, of minstens de schorsing van Dodé uit zijn ambten want *“...Dodé lokt eindeloze processen uit, verstoort de rust van eerbare families en bedriegt personen waarvan hij het vertrouwen wist te winnen”*. Maar Dodé geeft zich niet gewonnen. Op magistrale wijze zet hij zijn verdediging op stapel en brengt zijn zaak in hoger beroep voor het gerecht van Wetzlar, zoals hiervoor al geschreven.

Inrijpoort afspanning
"De Son" Capucijnenstraat
 De afspanning 'De Son' was gelegen in de Capucijnenstraat te Maaseik. Deze herberg werd op het einde van de 18e eeuw uitgebait door ene Leonard Simons. Anno 1939, bij de uitbreiding van het Kon. Instituut O.L. Vrouw ter Engelen, werd het gebouw gesloopt. 'De Son' moet wel een gerenomeerde pleisterplaats geweest zijn op het einde van de 18e eeuw. Toen de 'rebellende' Kruisheer A. Coopmans door de Fransen op 7-3-1798 werd aangehouden vertoefde hij eveneens in 'De Son'.

Aanslag op Dodé

Jan-Mathijs Dodé huwde op 33-jarige leeftijd met Antoinette Moors (6), dochter van de Franse agent te Thorn, Antoon-Renier Moors. Het kerkelijk huwelijk werd op 16 april 1798 ingezegend door de beëdigde priester Theodorus Fijten uit Maaseik die in Thorn pastoor Jan Ramaekers, die de eed niet wou afleggen, verving. Dodé en zijn jonge vrouw namen hun intrek in het huis waar ex-hoogschout Jan van den Schoor gewoond had. Dat was de druppel die de emmer deed overlopen. Op de avond van 6 maart 1799 zit Dodé na te tafelen met zijn vrouw, een glas wijn in de hand. De klok slaat 8 uur. Plots wordt vanuit de tuin door het raam op hem geschoten. Er worden niet minder dan 6 schoten afgevuurd. Dodé is op slag dood. Enkele dagen later wordt zijn eerste kind geboren: Maria Antoinetta. Het dramatische nieuws verspreid zich als een lopend vuurtje. Er worden talrijke opsporingen verricht maar... de dader wordt niet gevonden. De Fransman Nicolas Lemousu volgt Dodé te Maaseik op. Dodé was een turbulente persoonlijkheid die op gewelddadige wijze uit het leven werd weggerukt. Honderd jaar later leefde de herinnering aan zijn dood in de streek nog voort. De volksmond wil dat men na de aanslag een bordje vond in de tuin van het huis waar hij woonde met het volgende (heidense) puntdicht:

*Hier tuimelde Dodé,
 gedood
 door kruit en lood,
 nam hem de duivel mee.*

Op 9 augustus 1803 werd een tweede moord gepleegd te Thorn waarvan J.M. van Mulbracht het slachtoffer werd. Ook die misdaad bleef onopgehelderd.

Bij gelegenheid van het onderzoek werd het dossier Dodé heropend, maar zonder succes.

Noten

1. **Jan Mathijs Dodé.**
 De beruchte commissaris Jan Mathijs Dodé die onder het Frans bewind de scepter zwaaide in het kanton Maaseik, stamt uit een niet onbemiddeld geslacht te Thorn. Zijn ouders J.M. Dodé en Anna-Katharina Dorloth (uit het Duitse Munster) waren bemiddelde brouwers te Thorn. Zijn goede relaties hadden zien en bij het doopsel van Jan Mathijs op 2-2-1765. Als peter treedt dan pastoor Montforts van Stramproy op en als meter de kannunikes van de abdij Kristina, prinses van Salm-Salm.
2. Thorn was tot aan de Franse Revolutie een hoogadelijke abdij en vorstendom, bestuurd door een abdis, die hierbij terzijde gestaan werd door een hoogschout.
3. Thorn behoorde tot het Duitse Rijk, vandaar dat de inwoners tegen de uitspraken van het plaatselijk gerecht in beroep konden gaan te Wetzlar.
4. **Jakob Norbert van den Schoor**
 Op het einde van de 18e eeuw speelde Jakob Norbert van den Schoor zowat een hoofdrol in het land van Thorn, een rijksvorstendom dat deel uitmaakte van het 'Heilig Rooms-Duitse Rijk'. Deze bekwame jongeman (*11-2-1758 te Heythuizen) studeerde te Leuven waar hij op 16-12-1778 licentiaat in kerkelijk en burgerlijk recht werd. Van den Schoor die vanaf 1785 korte tijd hoofdmeier was te Neuroeteren huwde op 2-7-1787 te Tilburg met Katarina Adriana van Bommel, geboren te Leiden. Het gezin ging te Thorn wonen in het ruime burgershuis van de voorlaatste dekanes, prinses Gabriëlla van Salm-Salm (Hoogstraat no 33). Anno 1788 werd van den Schoor hoogschout te Thorn.

Dat betekent dat hij in feite de belangen van de abdis moest veilig stellen en verdedigen bij de schepenbank en het klooster met zijn inwoners en goederen 't allerkante moest beschermen. In 1789 werd van den Schoor zelfs raadshoofd van de abdis, hetgeen hem zo mogelijk nog nauwer bond aan de evolutie van alles wat met de abdij te maken had.

Als zodanig moest deze man met de 'sterke arm' in de Franse tijd ook optreden tegen de notaris (en latere kantoncommissaris) Jan Mathijs Dodé, hetgeen hem heel wat miserie bezorgde.

- Aanvankelijk (1792-'93) bleef van den Schoor in Thorn op post en kon hij goed opschieten met de Fransen maar op 23-7-1794 emigreerde hij naar het Duitse Essen. Dankzij verschillende tussenkomsten bij de Fransen mocht van den Schoor op 5-6-1795 als een vrij man terugkeren naar Thorn, maar... in het najaar van 1797 begonnen de moeilijkheden met Dodé en van den Schoor moest een tweede keer uitwijken naar Essen om zich te onttrekken aan rechtsvervolgning. Pas op 22-4-1803 kreeg hij amnestie voor het feit van emigratie... en van 1807 tot 1825 was hij 'maire' van Thorn, waar hij stierf op 7-6-1847.
5. Tienden zijn belastingen uit het Ancien Régime die geheven werden ten bate van de parochiepastoor en vaak in handen kwamen van wereldlijke heren. Eén tiende van de gewassen of het vee moest worden afgestaan.
 6. Antoon Renier Moors (Moers), brandwijnstoker van beroep, was voorzitter van de municipaliteit (kantonnale vergadering van agenten) te Maaseik sinds 21-3-1797. Hij woonde te Thorn in huize 'De Kraak' (voorheen Holstraat, nu Beekstraat no 4).

Dit is de woning in het centrum van Thorn (Hoogstraat nr. 33) waar kantoncommissaris J.M. Dodé woonde toen hij op 6 maart 1799 werd doodgeschoten. Het is een prachtige patriëciërswooning uit 1630 met dubbelgezwenkte geveltop. Het monumentale gebouw was het woonhuis van de voorlaatste vorstin-abdis van de hoogadelijke rijksabdij van Thorn, Prinses Gabriëlla van Salm-Salm. Het toeval (?) wil dat dit huis, voordat Dodé er met zijn vrouw in ging wonen, betrokken werd door hoogschout Jan N. van den Schoor, de aartsvijand van Dodé. Thans is dit unieke gebouw door het Rijk wettelijk beschermd.

Franse Revolutie (vervolg)

Zes kogels verbrijzelen kortstondig huwelijksgeluk

Het echtpaar Dodé-Moors heeft slechts een kort huwelijksgeluk gekend. Gehuwd op 16 april 1798 werd de man vermoord op 6-3-1799. Enkele dagen later op 11-3-1799 werd een kind geboren nl. Maria-Antoinetta Dodé.

Ze zou anno 1818 huwen met J.B.M. Rubens (°10-11-1769 te St. Truiden), eigenaar te Thorn. Rubens was weduwnaar van Anna-Kornelia Coninckx (+St. Truiden 10-7-1798) en in een tweede huwelijk weduwnaar van Maria-Gertrudis Scherpenseel (+19-4-1818).

J.B.M. Rubens huwde 4 maanden na het overlijden van zijn tweede vrouw. Hij was toen 49, zijn jonge vrouw M.A. Dodé 19. Het burgerlijk huwelijk werd gesloten door de toenmalige burgemeester Jakob-Norbert van den Schoor, de aartsvijand van J.M. Dodé, de vader van de bruid of... hoe een dubbeltje rollen kan!

Op 6 maart 1799 was Dodé 's avonds nog een pintje gaan pakken bij Jan Coenen in de herberg 'Het witte Paard'. Het was woensdag na Halfvasten. Om 8 u. keerde hij huiswaarts om te avondmalen met zijn echtgenote, die zwanger was en alle dagen haar eerste kind kon verwachten. Om 20.45 u. diende de meid Maria Sibilla Heiligers (16 j.) het eten op: brood met kaas en bier. Dodé zat met de rug naar het raam, met uitzicht op de tuin. De blinden voor het raam waren dicht maar niet op slot. Ga maar Mieke" zei Dodé tot het dienstmeisje "als we U nodig hebben zullen we wel bellen". Het meisje ging naar de keuken en begon er te spinnen, samen met de andere dienstbode. Plots hoorden ze een knal. Mieke schrok en riep: :Jezus, Maria, een schot, wat moet de commissaris nog zo laat schieten?" Mieke werd door mevr. Dodé in haar armen genomen. "Rap water en azijn" zei deze "en ga apotheker Meuffels halen". Mieke verliet aanstonds het huis en toen ze buiten ging hoorde ze een schreeuw: "De duivel hale ook u". Ze schrok... maar zag niemand... Even later was de straat vol nieuwsgierigen. Het huis liep spoedig vol mensen.... Men had het slachtoffer naar een ander vertrek gebracht. Nog dezelfde avond werd de eetkamer schoon gemaakt en werden alle bloedsporen weggeveegd.

Buurman en advocaat Frans Smakers was ook opgeschrikt door het schot; zijn knecht had onmiddellijk de hond losgelaten die naar de tuin van Dodé was gelopen, waar men 's anderendaags voetsporen ontdekte.

Gemeenteagent Jan Snickers was spoedig ter plaatse waar hij dokter Sebastiaan Stiels ontmoette die de dood had vastgesteld.

's Anderendaags na de lijkschouwing bleek dat Dodé getroffen was door niet minder dan 6 kogels, die in het lichaam waren blijven steken.

Er waren 6 gaatjes van een kleine vinger doorsnee in de buik, gaande van onder het borstbeen via de navel tot vlak boven het schaambeentje. De geneesheren waren ervan overtuigd, zo staat in hun vaststelling, dat de dood onmiddellijk moest zijn ingetreden.

Het nieuws over de moord was daags nadien al vroeg bekend in Maaseik. De kantonale secretaris Ferguson verwittigde via een kort briefje onmiddellijk vrederechter Jan Frans Grambusch. De vrederechter was verwant met de familie Frische (die in grote onmin leefde met Dodé) vandaar dat Grambusch ervan verdacht werd het onderzoek naar de moordenaar(s) niet met de nodige ijver te verrichten. Zijn echtgenote Anna Katharina Frische werd zelfs beschuldigd (zonder bewijzen) van medeplichtigheid (sic). Uit het onderzoek van Grambusch te Thorn bleek dat in de woning van Dodé een groot glasraam was verbrijzeld.

Hij meende dat een geweer met dubbele loop moest gebruikt zijn en dat beide ladingen ongeveer tegelijkertijd werden afgevuurd. In de tuin waren voetsporen van een man... die met de hulp van een driehoekige eg over de muur geklommen was. In de aangrenzende tuin van advocaat Smakers ontdekte Grambusch dezelfde voetsporen. Alles wees erop, zo meende Grambusch, dat Dodé recht stond op het ogenblik dat geschoten werd. Had hij een verdacht geluid gehoord?

De moord bracht grote verslagenheid in de middens van de Fransgezinde ambtenarij. Arrondissementscommissaris Girard verwittigde al op 8 maart 1799 de minister van Binnenlandse zaken Francois de Neufchateau.

Een maand later (het onderzoek stond nog nergens) drong Girard opnieuw aan bij de commissaris van Roermond. "De regering" zo schrijft hij "begrijpt niet, dat de dader van de aanslag nog niet ontdekt is. Het zou een eeuwige (sic) schande zijn voor de politie van dit departement, zo deze verschrikkelijke misdaad ongestraft bleef. In dit geval is hier geen enkele ambtenaar nog veilig...".

Ondertussen werd in Thorn de staat van beleg afgekondigd door de Franse overheid maar op verzoek van de weduwe en de familie van J.M. Dodé werd deze maatregel spoedig ingetrokken, omdat hij 'al te zwaar woog op de bevolking van Thorn'. Zoals hiervoor al geschreven werd de dader van de moord nooit ontdekt.

*“La Liberté’ ou la mort”, roepen deze revolutionairen.
Voor H.M. Dodé gold het: “La Liberté’ et la mort”.*

In de volgende ‘Maaseikenaar’ verschijnt de laatste aflevering in de reeks ‘Franse Revolutie: 200 jaar geleden’ met als titel: ‘Volksfeesten overgoten met een tricolore saus’.

Deze bijdrage wordt besloten met een literatuurlijst.

P. Henkens

Klokkenroof

10 mei 1940 is en blijft voor mij een onvergetelijke dag in mijn leven. Ik was toen 12 jaar en 3 maanden precies. Vóór deze bewuste dag kende ik van het Belgische leger niet meer dan de kazerne in onze stad, de grenswachters per fiets en de betonnen forten in de omgeving, waarvan ik mij nog heel even het ontstaan en de bouwwerken kan herinneren. De openstelling en ingebruikname van de kazerne in september 1934, daarover weet ik dat op zekere dag honderden grenswachters, voorafgegaan door klaroengeschal, per fiets via de Eikerpoort Maaseik binnenkwamen, om alzo via de Markt door de Bosstraat naar de kazerne te fietsen. Ik zie de zwarte fietsen, speciaal gebouwd bij F.N., nog voor mij, met een grote vierkante bagagedrager en ’n heel klein verzet. Nadien zag ik dagelijks soldaten in Maaseik. Ook aan het fort aan de Eikerpoort, waar de soldaten dagelijks de wacht optrokken, daar was ik al vlug tot vriend geworden. ‘Ons leger waakt’ was de titel van de film, waar we met de school allen naartoe gingen, om ons alzo de indruk te geven dat wij van niets en niemand ook maar iets te vrezen hadden.

Maar... toen die bewuste dag, om 5 uur ’s morgens, zware vliegtuigen met tientallen tegelijk Maaseik passeerden, waren wij een beetje de kluts kwijt. De Maasbrug werd opgeblazen door een dappere Belgische militair, maar het mocht niet baten. Al vlug was bij Heppeneert een noodbrug over de Maas gelegd en kwam het Duitse leger met duizenden te voet, per auto of te paard onze stad binnen. ‘Im gleichen Schritt und Tritt’ marcheerden infanteristen en zongen in koor heimatliederen. Al vlug floot of zong ik de melodieën mee. De opmarsch was voor de Duitsers van die aard dat ze in ons land stad na stad innamen en elke Zondagvoormiddag op de Markt, voor het standbeeld van Jan en Hubert hun triomfen muzikaal kwamen opluisteren met een militaire muziekkapel. Weer was ik er met mijn nieuwsgierige neus bij, hoewel er vanwege de Maaseiker bevolking weinig of geen belangstelling was, uit patriottisch gevoel, hetgeen ik toen nog niet begreep.

De tijd verliep zoals ons allen is bekend: eerst overwinnen en na een paar jaar keerde het tij. Het Duitse leger moest, na enkele jaren met een tekort

Foto genomen op de protestdag (maandag 27.09.1943) op het ogenblik dat de Belgische vlag werd uitgestoken uit het galmgat.

aan brandstof en grondstoffen, alle mogelijke middelen benutten om de touwtjes aan elkaar te knopen. De stalen koepels, die op ieder fort in het beton waren gegoten, werden met behulp van springladingen verwijderd, om voor nieuwe kanonnen en pantservoertuigen gebruikt te worden. Dat waren de eerste tekenen van armoede. Maar toen ze hun handen vuil maakten aan het weghalen van de klokken uit de kerktorens, was het voor de overtuigde katholiek en de patriot te veel en dezen maakten hun ongenoegen duidelijk bekend. Eerst moesten de klokken van de Kruisherenkerk eraan geloven. Dat verliep vlug en enigszins met stille trom. Enkel wat gemor onder de Maaseiker bevolking. Maar E.H.Nijs, kruisheer te Maaseik, riep zijn verantwoordiging uit door de hele stad, zodat, toen men begon met het aanvoeren van kabels en hijsmateriaal bij de grote kerk, de hele Maaseiker bevolking ten strijde trok, daags voor de werken zouden beginnen. De werklieden die het werk zouden uitvoeren waren om 5 uur weggegaan en toen begon men voor een laatste maal de klokken te luiden. Iedereen wilde nog eens het klokzeel in handen hebben om alzo zijn anti-Duitse gevoelens kenbaar te maken. Het werd een protestmanifestatie aan en rond de kerk, terwijl het onophoudend klokkengelui de gemoederen nog meer deed op-laaieren.

Samen met enkele anderen klom ik naar boven, tot waar de klokken, als op hol geslagen, ons gehoor volledig lam legden. Toen kwam het 'moment suprême'...

De Belgische vlag, mooi opgevouwen, werd door mevrouw Dumarey tot bij de toren gebracht en enkele dappere mannen bevestigden deze aan een lange lat, waarna ze door de galmgaten werd buitengestoken. Dit gebaar werd op een spontaan applaus onthaald door de menigte beneden op het kerkplein. Trots bekeken wij van boven het hele schouwspel. Niet lang wapperde de driekleur of ik rook onraad en vluchtte naar beneden, waar ik op het laatste nippertje ontsnapte aan de razzia, georganiseerd door de Vlaamse Wacht, in zwarte uniformen, die haar thuishaven had in de kazerne te Maaseik. Wie buiten de kerk was kon ontkomen, maar diegenen die in de toren waren, waaronder de gezusters Vliexs en vele anderen, zaten als muizen in de val. Onder streng toezicht en bedreigd met vuurwapens werden ze afgevoerd naar de kazerne. Wat daar verder gebeurde is mij niet bekend, maar het zal allesbehalve een warm onthaal geweest zijn. Iemand die mijn voor- naam en adres kende moet mij verklikt hebben. Om half acht, wij waren thuis aan 't avondeten, stapten twee feldgendarmen binnen en kwamen regelrecht tot achteraan in de woning. Ze keken mij recht in de ogen en vroegen: "Bist du der Mathias?" "Jawohl Herr" antwoordde ik. "Mitkommen!" Mijn moeder, stijf van schrik, vroeg wat er wel aan de hand was, alsof ze het niet wist, en verklaarde heel onschuldig in mijn plaats dat ik niets gedaan had. Op dat ogenblik was ik nog de stoere bink. De feldgendarmen zeiden tot mijn moeder: "Als hij om 10 uur niet terug is, breng hem dan maar een

deken op de feldgendarmerie". Dat gaf mij een minder angstig gevoel. Tussen de twee heren stapte ik heel fier over de Markt door de Bosstraat, richting Bospoort. Hoe meer toeschouwers ik had, hoe groter ik werd, tot aan de Koning Albertlaan, waar mij de moed begon te zakken. En eenmaal in 't huis nummer 24 had ik niets meer te missen. Staande voor 'n bureaumeubel werden mij allerlei vragen gesteld over hoe en wie de vlag had uitgestoken boven aan de kerktoren. Dat ik er niet bij was geweest hoefde ik niet te zeggen, en ik zocht naar alle mogelijke omwegen. Door de overgrote menigte kon ik heel Maaseik erbij betrekken zonder één naam te noemen. Het kruisverhoor duurde al 'n heel tijdje toen ze mij begonnen te bedreigen, primo, met mijn vader gevangen te nemen, secundo, met mijn broer die in Leipzig verbleef als verplicht tewerkgestelde te transporteren naar strengere kampen, enzovoort.

"Dat kost ons maar één telefoontje". De tranen rolden over mijn wangen. Toen het lang genoeg geduurd had en ze nog niets waren opgeschoten, zei de chef: "Hans, nimm mal den gummi Schlauch". Toen hij met de matrak op de tafel sloeg en schreeuwde alsof hij Hitler zelf was trilde ik op mijn benen. Nog wat harder begon ik te schreien, waarop zijn stem een beetje kalmeerde. Draaiend met de matrak maakte hij spelende bewegingen. Waarschijnlijk hadden ze wel een beetje medelijden, aangezien ik nog zo jong was. "Waren het volwassen Männer?", waarop ik ja antwoordde. "En hoeveel?" Zij wisten wel ongeveer waar ze het moesten gaan zoeken. "Ken je ze terug als je voor hen staat?" "Ja" antwoordde ik. "Goed, dan ga je naar huis en morgenvroeg om kwart voor acht ben je terug op het appel". Zo ver en zonder slagen was ik al. Om eerlijk te zijn, een rustige nacht was het toen niet. Maar tegen acht uur arriveerde de tram met mijnwerkers uit Eisden. Zes of zeven mannen werden naar de feldgendarmerie geleid (mijnwerkers stonden bij de Duitsers hoog aangeschreven, want die waren onmisbaar). Toen kreeg ik een goede ingeving en zei dat ze er allemaal bij waren geweest, maar dat ik niet wist wie de vlag had uitgestoken. De mijnwerkers, hoewel niet op hun gemak, maakten allerlei grapjes met de feldgendarmen tot op zeker ogenblik de overste de deur opengooide en ons allen de straat opstuurde inclusief mijzelf. Het waren niet de feldgendarmen maar de Vlaamse Wachters in de kazerne die deze protestmanifestatie niet konden verteren en als een vernedering ondervonden. Wat was ik weer groot en stoer toen ik ruim een uur te laat in de school toekwam en met zo een excuus kon pronken. Na de oorlog ontmoette ik nog regelmatig de man die de vlag had uitgestoken, waarbij een schouderklopje niet ontbrak.

Thieu Raedschelders.

13 april 1992: Maaseik Beefde!

Aardbevingen ! Het was altijd iets exotisch geweest, iets ver van ons bed: Turkije, San Francisco ... tot de bewuste nacht toen ook hier in het veilige Maaseik de aarde beefde.

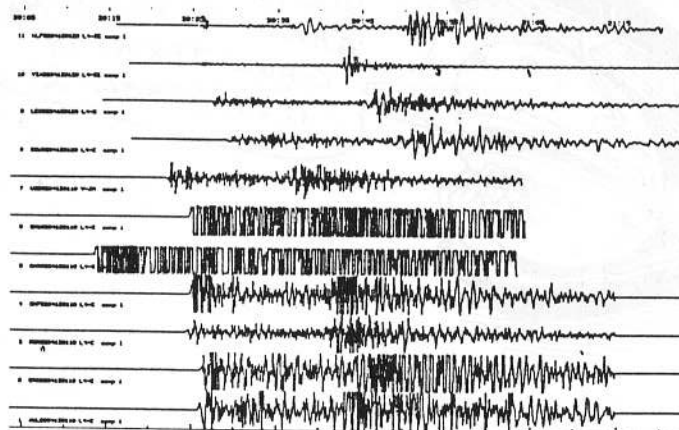
Van vandaag op morgen haalde onze stad de frontpagina der kranten en het T.V.-nieuws. De markt-habitués raakten uit hun gewone doen toen nieuwsgangers van velerlei pluimage, gewapend met camera en micro hen plots tot bekende Vlamingen promoveerden.

Noord-Oost Limburg opgestuwd in de vaart der volkeren...

Via via konden wij de hand leggen op de twee onderstaande documenten, kille getuigen van die bange nacht die wij nooit zullen vergeten.

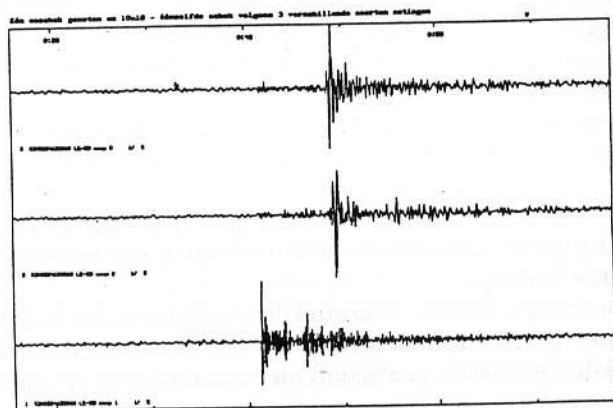
Het eerste betreft de registratie van de aardschok van Palmzondag om 3.20 u. gemeten in verschillende stations. Het epicentrum bevond zich zoals de pers meldde op 10 km ten Z.W. van Roermond.

De aardschok van Palmzondag 130492 om 03u20 gemeten van op verschillende stations. Epicentrum 10 km ten Z.W. van Roermond.

Het tweede is de registratie van een naschok 's anderendaags gemeten om 10.18 u in Kinrooi: eenzelfde schok volgens 3 verschillende soorten metingen.

Eén naschok gemeten om 10u18 - éénzelfde schok volgens 3 verschillende soorten metingen.

M. Boonen

Redactie

Henriette Aendekerk
Harry Beenders
Theo Beenders
Jaak Bergers
Martin Boonen
John Golsteyn
Herman Hendrix
Erik Martens
Gerard Segers
Tony Van Wijck

Medewerkers

M. Goossens
M. Hanson
M. Hendrickx
P. Henkens
M. Raedschelders

Abonnementen (of geschenkabonnementen) steeds verkrijgbaar door storting op nr. 001-0678921-94 t.n.v. 'De Maaseikenaar', Verloren Kost 86, 3680 Maaseik, met vermelding: abonnement of geschenkabonnement voor... (naam + volledig adres).

Benelux: 350,- fr.

Overige landen: 500,- fr.

NB: Een steunabonnement kan vanaf 1000,- fr.

Ieder auteur blijft verantwoordelijk voor het door hem ingestuurd artikel.

Geen uittreksel, afdruk of overname uit 'De Maaseikenaar' mag geschieden zonder bronvermelding.

Teksten voor volgende editie vóór 5 septemeri aan T. Van Wijck, Maas-trichtersteenweg 11, B-3680 MAASEIK

Abonnees worden verzocht hun eventuele adreswijziging mee te delen aan ons redactielid John Golsteyn, Verloren Kost 86, B-3680 Maaseik. Tel. 011-565758.

Dank voor uw medewerking.

Verantwoordelijke uitgever:

Tony Van Wyck, Maastrichtersteenweg 11 - 3680 Maaseik - Druk Tonnaer Kelpen (NL)